

Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο / Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών
Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
Αρχιτεκτονική - Σχεδιασμός Χώρου/ Κατεύθυνση Β: Πολεοδομία - Χωροταξία

διπλωματική εργασία
κέντρο υποδοχής προσφύγων Ελαιώνα σε μετάβαση /
διερευνώντας τις πολλαπλές αφηγήσεις των χώρων διαμονής προσφύγων και
μεταναστών

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Κ.Βαϊου

Χάγιου Κάτια
Αρχιτέκτων Μηχανικός

Αθήνα, Οκτώβρης 2016

Περιεχόμενα

Περίληψη/Abstract

1. Εισαγωγή
2. Υπόθεση Εργασίας
3. Μεθοδολογία
4. Χωρικοί αποκλεισμοί και προσπάθεια υπέρβασής τους στη συγκυρία της οικονομικής κρίσης
  - 4Α. Αποκλεισμός από την πατρίδα και αναζήτηση του «δικαιώματος στον τόπο».
  - 4Β. Πολιτικές περιορισμού της πληθυσμιακής κινητικότητας και υπέρβαση των φραγμών
  - 4Γ. Χωρικός αποκλεισμός και αναζήτηση του «δικαιώματος στην πόλη» για ντόπιους κατοίκους και πρόσφυγες/μετανάστες
5. Προβληματισμοί για την πολιτική των ανθρωπιστικών προγραμμάτων και των προσφυγικών καταυλισμών
6. Η πολιτική διαμόρφωσης του καταυλισμού στον Ελαιώνα στοχεύει στον έλεγχο και στον αποκλεισμό ή στην ένταξη προσφύγων και μεταναστών στην πόλη και στην κοινωνία;
  - 6Α. Φραγμοί στην κινητικότητα προς Ευρώπη και η επίδρασή τους στο κέντρο υποδοχής του Ελαιώνα
  - 6Β. Στοιχεία χωρικού και κοινωνικού αποκλεισμού των προσφύγων και μεταναστών από το «δικαίωμα στην πόλη»
    - 6Β.1. Η πολιτική της επιλογής τρόπου στέγασης προσφύγων και μεταναστών και χωροθέτησης της εγκατάστασης
    - 6Β.2. Στοιχεία για τη λειτουργία του κέντρου/ Σύμπραξη κράτους με ιδιωτικούς φορείς και ΜΚΟ
    - 6Β.3. Αποκλεισμός/ Ένταξη στο εκπαιδευτικό σύστημα
  - 6Γ. Συλλογική οργάνωση για υπέρβαση των αποκλεισμών και το αίτημα για συνύπαρξη
7. Συμπεράσματα

Περίληψη

Στόχος της παρούσας διπλωματικής είναι η ανάλυση ενός συγκεκριμένου τόπου διαμονής προσφύγων και μεταναστών και η διαμόρφωση κατευθύνσεων για το πώς πρέπει να σχεδιάζεται ένας τέτοιος τόπος. Το ερώτημα που προκύπτει είναι: τι ψάχνουν αυτοί οι άνθρωποι και ποιες είναι οι ανάγκες τους; Με αυτό τον τρόπο η διερεύνηση δε μένει μόνο στα στοιχεία του συγκεκριμένου τόπου διαμονής, αλλά αναζητά και στοιχεία της διαδρομής τους. Η διαδρομή αυτή χαρακτηρίζεται από δύο βασικά σημεία: από τον αποκλεισμό από βασικά δημοκρατικά δικαιώματα καθώς και από την προσπάθεια υπέρβασης αυτού του αποκλεισμού.

Το δικαίωμα στον τόπο, ως δικαίωμα σε μια αξιοπρεπή διαβίωση, και ο αποκλεισμός από αυτό, διερευνάται σε πολλαπλά επίπεδα από το τοπικό ως το παγκόσμιο. Μία πλευρά του ζητήματος είναι **ο βίαιος αποκλεισμός από την πατρίδα και η βίαιη στέρηση στοιχειωδών δικαιωμάτων αξιοπρεπούς διαβίωσης**. Ο αποκλεισμός αυτός σχετίζεται με τους πολέμους και την εμφάνιση της φτώχειας ενώ ταυτόχρονα έχει πολιτικές και οικονομικές προεκτάσεις. Στη σημερινή συγκυρία αφορά όλο και μεγαλύτερο αριθμό ανθρώπων. Μία άλλη μορφή αποκλεισμού που βιώνουν πρόσφυγες και μετανάστες είναι **ο περιορισμός της ελευθερίας κίνησής τους στο χώρο και του δικαιώματος επιλογής του τόπου στον οποίο θα ξαναστήσουν τη ζωή τους**. Τέλος, σημαντική πλευρά του προβλήματος είναι **και η απομόνωση των τόπων διαμονής προσφύγων και μεταναστών από τη σύγχρονη ζωή των πόλεων**.

Στα πλαίσια της παρούσας διπλωματικής επιχειρείται η ανάγνωση της διαπραγμάτευσης του δικαιώματος στο χώρο, παρουσιάζοντας πλευρές της κυρίαρχης πολιτικής αλλά και πλευρές της αφήγησης του χώρου όπως προκύπτουν από τους ίδιους τους πρόσφυγες και μετανάστες. Η αναζήτηση και ανάλυση των στοιχείων αφορά τόσο στο κέντρο υποδοχής του Ελαιώνα, όσο και σε πλευρές της διαδρομής προσφύγων και μεταναστών που επηρεάζουν τη διαβίωσή τους στο κέντρο.

Abstract

The basic aim of the present thesis is to analyze a particular refugees / migrants place to stay, as well as to formulate directions on how such a place should be designed. The questions then arise: what are these people looking for and what are their needs. Thus, we are led to investigate aspects of their route. This route is characterized by two basic elements: the exclusion from the basic democratic rights and the effort to overcome this barrier.

The "right to the place", as a right to a decent living and the exclusion of it, is being identified in multiple levels from local to global. One aspect of the issue, is the violent exclusion from the country and the violent deprivation of the basic rights of a decent living. This issue is associated with wars and deepening poverty and it has political and economic implications. In the current situation, the aforementioned issue, is concerning a growing number of people. Another aspect of the exclusion is the restriction of freedom to move between countries and the constraints in choosing the place in which they will rebuild their life. Finally, important aspect of the problem is the isolation of refugees and immigrants accommodation places from modern, urban life.

In the framework of the present thesis, an attempt is made to analyze the negotiation of the right to the space, presenting both sides: on one hand the side of the dominant policy and on the other the spatial storytelling derived from refugees and immigrants. The analysis is focused at Eleonas camp, but also at elements of refugees' and immigrants' route that influence their living in the camp.

Εικ. 1, 2, 3 Διαδρομή προσφύγων και μεταναστών προς την Ευρώπη

1. Εισαγωγή

Στη συγκυρία της **οικονομικής κρίσης** και της έντασης των οικονομικών και πολιτικών ανταγωνισμών, όλο και μεγαλύτερος αριθμός ανθρώπων εκπατρίζεται βίαια από τον τόπο του. Η ένταση των πολεμικών επεισοδίων και της οικονομικής ανέχειας, έχει οδηγήσει σε **κλιμάκωση των μεταναστευτικών ροών** και σε **αύξηση του αριθμού ανθρώπων που εισέρχονται στις σύγχρονες πόλεις σε αναζήτηση ασύλου**. Η πολιτική του χώρου έχει επενδύσει μεγάλη προσπάθεια το τελευταίο διάστημα στο ζήτημα της ρύθμισης της πληθυσμιακής κινητικότητας και της επίλυσης του ζητήματος **διαμονής και στέγασης προσφύγων και μεταναστών**.

Τα **κέντρα υποδοχής** που δημιουργούνται για την προσωρινή ή μονιμότερη στέγαση(;) προσφύγων και μεταναστών καθώς και η **αυστηρή αστυνόμευση των συνόρων** μεταξύ των κρατών, τα οποία αποτελούν πέρασμα της διαδρομής τους, αποτελούν εμβληματικά χωρικά στοιχεία της πολιτικής που ακολουθείται για τη διαχείριση του ζητήματος. **Προτεραιότητα στη στόχευση της παραπάνω πολιτικής φαίνεται πως είναι ο έλεγχος και η υποταγή του χώρου των πόλεων, των κρατών και των ευρύτερων μπλοκ εξουσίας, που διαμορφώνεται με βάση τις κυρίαρχες οικονομικές σκοπιμότητες και έχει ως αποτέλεσμα τον αποκλεισμό**. Εντός αυτού του πλαισίου **δημοκρατικές διαδικασίες όπως η ισότιμη συνύπαρξη στους παραπάνω σχηματισμούς και η εξασφάλιση του δικαιώματος στην πόλη, ως ενός ανανεωμένου δικαιώματος στην αστική ζωή, υπονομεύονται στο όνομα της οικονομικής σκοπιμότητας**.

2. Υπόθεση εργασίας

«οι πρόσφυγες βρίσκονται μεταξύ διασταυρούμενων πυρών ή, για μεγαλύτερη ακρίβεια, είναι δέκτες αντιφατικών μηνυμάτων. Εκδιώκονται με τη βία ή εκφοβίζονται για να φύγουν από την ιδιαίτερη πατρίδα τους, αλλά τους αρνούνται την είσοδο σε κάποια άλλη. Δεν αλλάζουν χώρους. Χάνουν το χώρο τους πάνω στη γη και πετιούνται στο πουθενά(...)σε έναν κινούμενο τόπο χωρίς τόπο(...)»(Bauman, 2008: 82)

Επιχειρώντας, την ανάγνωση ενός συγκεκριμένου τόπου διαμονής προσφύγων/ μεταναστών και προκειμένου να απαντηθεί το ερώτημα του πώς πρέπει να σχεδιάζεται ένας τέτοιος τόπος, τα ερωτήματα που ανοίγονται είναι το «πι αναζητούν» αυτοί οι άνθρωποι και «ποιες είναι οι ανάγκες τους». Έτσι, οδηγούμαστε στη διερεύνηση στοιχείων της διαδρομής τους, η οποία κυριαρχείται από το στοιχείο του αποκλεισμού από τα βασικά δημοκρατικά δικαιώματα μιας σύγχρονης αξιοπρεπούς ζωής και της προσπάθειας από τους ίδιους να υπερβούν αυτό τον αποκλεισμό.

Ο αποκλεισμός από το «δικαίωμα στον τόπο», ως ένα ανανεωμένο δικαίωμα σε μια σύγχρονη, αξιοπρεπή ζωή, εντοπίζεται σε πολλαπλά επίπεδα του χώρου από το παγκόσμιο ως το τοπικό και θεωρούμε απαραίτητη μία ολοκληρωμένη ανάγνωση αυτών των επιπέδων γιατί ακριβώς σχετίζονται και αλληλοεπηρεάζονται.

Μία βασική πλευρά του αποκλεισμού είναι **ο βίαιος αποκλεισμός από την πατρίδα τους και η βίαιη στέρηση των βασικών, στοιχειωδών δικαιωμάτων αξιοπρεπούς διαβίωσης**. Ο αποκλεισμός αυτός σχετίζεται με τους πολέμους και την εμβάθυνση της φτώχειας και έχει πολιτικές και οικονομικές προεκτάσεις. Παρόλο που η συζήτηση αυτή έχει αρκετές πλευρές που δεν αποτελούν ζητούμενο της συγκεκριμένης εργασίας, μια σειρά στοιχείων δείχνουν ότι στη σημερινή συγκυρία ο αποκλεισμός αυτός εντείνεται και αφορά όλο και μεγαλύτερο αριθμό ανθρώπων.

Μία δεύτερη πλευρά αποκλεισμού που βιώνουν πρόσφυγες και μετανάστες είναι **ο περιορισμός της ελευθερίας κίνησής τους στο χώρο και του δικαιώματος επιλογής του τόπου στον οποίο θα ξαναστήσουν τη ζωή τους**. Η

πολιτική των κλειστών συνόρων που με πολύ έντονο τρόπο εμφανίστηκε το τελευταίο διάστημα από την Ευρωπαϊκή Ένωση, με κόστος πολλές ανθρώπινες ζωές έδειξε την πολιτική πρόθεση διατήρησης των προνομίων των ισχυρότερων κρατών, επιμερίζοντας άνισα τη φιλοξενία των προσφύγων.

Επίσης, σημαντική πλευρά του αποκλεισμού είναι **και η απομόνωση των τόπων διαμονής προσφύγων και μεταναστών από τη σύγχρονη αστική ζωή**. Η πλευρά αυτή δε σχετίζεται μόνο με το γεγονός της διαμόρφωσης των τόπων αυτών συνήθως σε απομακρυσμένα χωρικά σημεία από τον οικιστικό ιστό και τις πόλεις, αλλά και με την απομόνωση και τη μη δυνατότητα πρόσβασης σε όλα τα βασικά στοιχεία που θεμελιώνουν το δικαίωμα σε μία σύγχρονη αστική ζωή.

Κι ενώ η κυρίαρχη πολιτική για το χώρο, εντείνει τους χωρικούς αποκλεισμούς για πρόσφυγες και μετανάστες στη σημερινή συγκυρία, φαίνεται και μια εναγώνια προσπάθεια υπέρβασής της. Η συνεχής κίνηση στο διεθνή χώρο, η διακινδύνευση ακόμα και της ίδιας τους της ζωής σε ένα πολύ επικίνδυνο ταξίδι, η οργάνωση των προσφύγων/μεταναστών και διεκδίκηση καλύτερων συνθηκών διαβίωσης και ελευθερίας κίνησης, δείχνει τη συνεχή προσπάθεια για διεκδίκηση του δικαιώματος σε έναν τόπο και μια αξιοπρεπή ζωή.

Ο χώρος, όπως παρουσιάζεται από την κυρίαρχη πολιτική αφήγηση που γεννά τον αποκλεισμό, φαίνεται να είναι «κλειστός» και «στατικός». Μία μοναδική αφήγηση για αυτόν, αυτή του αποκλεισμού από την πατρίδα, από τους τόπους προορισμού αλλά και από τη ζωή των πόλεων. Οι διαρκείς προσπάθειες για υπέρβαση της παραπάνω αφήγησης αποτελούν και υπερβάσεις ανάγνωσης του χώρου.

Το θέμα είναι πιστεύουμε να ξεριζώσουμε το «χώρο» από αυτό τον αστερισμό των εννοιών, στον οποίο τόσο αναντίρρητα έχει ενθηκευτεί (στάση, κλειστότητα, αναπαράσταση) και να τον τοποθετήσουμε σε ένα άλλο σύνολο ιδεών (ετερογένεια, σχετικότητα, συγχρονικότητα...ζωτικότητα) από όπου απελευθερώνει μια περισσότερο προκλητική πολιτική πρόταση. (Massey, 2008: 33)

Εικ.4 Διαδρομή προσφύγων και μεταναστών προς την Ευρώπη

3. Μεθοδολογία

Μεθοδολογικά, στην εργασία θα προσπαθήσουμε να αναγνώσουμε αναγνώσεις της διαπραγμάτευσης του δικαιώματος στο χώρο, όσον αφορά του πρόσφυγες και τους μετανάστες, παρουσιάζοντας πλευρές της κυρίαρχης πολιτικής αλλά και πλευρές της αφήγησης του χώρου όπως προκύπτουν από τους ίδιους τους πρόσφυγες και μετανάστες. Η ανάγνωση αυτή θα γίνει τόσο στο κέντρο υποδοχής του Ελαιώνα, όσο και σε πλευρές της διαδρομής και της κίνησης στο γεωγραφικό χώρο προσφύγων και μεταναστών.

Η εργασία επιχειρεί να φωτίσει **πλευρές των νέων χωρικών σχέσεων και διασυνδέσεων μεταξύ τοπικού και πλανητικού επιπέδου που διαμορφώνονται στη συγκυρία της οικονομικής κρίσης**, πλευρές της **κυρίαρχης αντίληψης για τη διαχείριση του κέντρου** η οποία επιβάλλεται, καθώς και των **εναλλακτικών αφηγήσεων** που διαμορφώνονται και επιχειρούν τη μετατόπιση της φαντασίας μας, στοχεύοντας σε **μια δημοκρατικότερη συνύπαρξη στο χώρο**.

Από τα πρώτα στάδια της έρευνας πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις και σε βάθος συζήτηση με προνομιακούς συνομιλητές που ενεπλάκησαν με το κέντρο υποδοχής του Ελαιώνα αλλά και ευρύτερα με την αντιμετώπιση της

διαμονής προσφύγων και μεταναστών στην Ελλάδα. Οι συνεντεύξεις έγιναν με τους:

1. Α.Μ., Σύριο πρόσφυγα που μένει στο κέντρο του Ελαιώνα
2. Ρ.Κ., πρόεδρο της αφγανικής κοινότητας προσφύγων και μεταναστών στην Ελλάδα
3. Ν.Μ.Κ., εκπρόσωπος ΜΚΟ Asante, μέλος του συμβουλίου ένταξης μεταναστών του Δήμου Αθηναίων
4. Ιωάννα Μπέκου, μέλος της διοικητικής ομάδας στο κέντρο του Ελαιώνα από την Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής του Υπουργείου Εσωτερικών και Εσωτερικής Ανασυγκρότησης
5. Λευτέρη Παπαγιαννάκη, Αντιδήμαρχο Αθηναίων με αρμοδιότητα τα θέματα Μεταναστών και Προσφύγων

Η πρώτη συνέντευξη πραγματοποιήθηκε στα αγγλικά, ενώ η δεύτερη και η τρίτη στα ελληνικά, αφού οι συνομιλητές διαμένουν πολλά χρόνια στην Ελλάδα και γνωρίζουν τη γλώσσα.

Παράλληλα, πραγματοποιήθηκε βιβλιογραφική έρευνα και έρευνα στοιχείων στο διαδίκτυο, η οποία καθοδηγούνταν από τα βασικά ζητήματα που έθιγαν οι συνεντεύξεις. Επιπλέον, πραγματοποιήθηκαν πέντε επισκέψεις στις οποίες έγινε φωτογράφιση του κέντρου υποδοχής και συζήτηση με πρόσφυγες που γνώριζαν αγγλικά.

Η εργασία δομείται ως εξής:

Το κεφάλαιο 4 αποτελείται από τρία υποκεφάλαια στα οποία αναφέρονται στοιχεία για το χωρικό αποκλεισμό που βιώνουν πρόσφυγες και μετανάστες σε όλη τους τη διαδρομή, καθώς και στοιχεία σχετικά με την προσπάθεια υπέρβασης του αποκλεισμού αυτού στη σημερινή συγκυρία της οικονομικής κρίσης. Πιο συγκεκριμένα στο υποκεφάλαιο 4Α, δίνονται ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία που σχετίζονται με τον αποκλεισμό από την πατρίδα και την μεταναστευτική κινητικότητα προς αναζήτηση του δικαιώματος αξιοπρεπούς διαβίωσης. Το υποκεφάλαιο 4Β αφορά στην πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στους φραγμούς που θέτει στη διέλευση των συνόρων της, αλλά και στην προσπάθεια προσφύγων και μεταναστών να υπερβούν αυτό τον αποκλεισμό. Στο υποκεφάλαιο 4Γ γίνεται αναφορά στα στοιχεία του χωρικού αποκλεισμού που υπάρχουν στις σύγχρονες πόλεις και αφορούν τόσο τους ντόπιους όσο

και τους πρόσφυγες και μετανάστες που εισέρχονται μαζικά στις σύγχρονες πόλεις σε αναζήτηση ασύλου.

Στη συνέχεια στο κεφάλαιο 5 γίνεται αναφορά σε στοιχεία από τη διεθνή εμπειρία όσον αφορά την πολιτική των ανθρωπιστικών προγραμμάτων και των προσφυγικών καταυλισμών. Το κεφάλαιο 6 ασχολείται με τη μελέτη περίπτωσης του κέντρου του Ελαιώνα, όπου διερευνά κατά πόσο η πολιτική με την οποία έχει σχεδιαστεί και υλοποιείται η λειτουργία του έχει σαν κατεύθυνση τον έλεγχο ή την ένταξη των ανθρώπων στην πόλη και στην κοινωνία. Στο υποκεφάλαιο 6Α διερευνώνται οι επιδράσεις που είχε η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για περιορισμό της ροής προσφύγων και μεταναστών προς τα κράτη – μέλη, της στο κέντρο του Ελαιώνα. Στο υποκεφάλαιο 6Β διερευνώνται πλευρές του χωρικού αποκλεισμού από το «δικαίωμα στην πόλη», όπως τον βιώνουν οι διαμένοντες στο κέντρο υποδοχής του Ελαιώνα και σχετίζεται με την επιλογή τρόπου στέγασης προσφύγων και μεταναστών και χωροθέτησης της εγκατάστασης(κεφ. 6.Β.1), με τον τρόπο λειτουργίας του κέντρου(κεφ. 6.Β.2) και με την πρόσβαση στο εκπαιδευτικό σύστημα(κεφ. 6.Β.3) Στο κεφάλαιο 6Γ αναδεικνύονται συγκεκριμένες πρακτικές συλλογικής οργάνωσης για την υπέρβαση πλευρών του αποκλεισμού και θέτουν το ζήτημα της ισότιμης συνύπαρξης στο χώρο. Τέλος, στο κεφάλαιο 7 αναφέρονται τα συμπεράσματα που βγαίνουν από την παραπάνω διερεύνηση και το συνδυασμό των στοιχείων

4. Χωρικοί αποκλεισμοί και προσπάθεια υπέρβασής τους στη συγκυρία της οικονομικής κρίσης

4Α. Αποκλεισμός από την πατρίδα και αναζήτηση του «δικαιώματος στον τόπο»

Ο αποκλεισμός από τον τόπο είναι ένα στοιχείο που χαρακτηρίζει την ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια αλλά εντείνεται στη σημερινή συγκυρία. Η μεγάλη αύξηση των μεταναστευτικών ροών και των ανθρώπων που εκτοπίζονται από τις πατρίδες τους επειδή στερούνται τα στοιχειώδη δικαιώματά τους, σχετίζεται με την οικονομική και πολιτική ένταση της περιόδου.

Η κυριαρχία της παγκοσμιοποίησης, της επέκτασης του κεφαλαίου σε νέες γεωγραφικές επικράτειες και νέους κλάδους της βιομηχανίας έχει επεκτείνει και τον ανταγωνισμό ανάμεσα σε πόλεις, κράτη και περιφέρειες. Ο ανταγωνισμός μεταξύ των κρατών για τον έλεγχο ζωνών επιρροής, προώθησης πολιτικών, επέκτασης των επενδύσεων, εκμετάλλευσης ανθρώπινου δυναμικού και φυσικών πόρων, συγκροτεί το προσκήνιο για κάθε λογής συγκρούσεις, με τον πόλεμο ως απώτατη καταφυγή. (Harvey, 2011α: 200-201) Ο ανταγωνισμός για έλεγχο και υποταγή του χώρου εντείνεται στη σημερινή συγκυρία της οικονομικής κρίσης, με αποτέλεσμα την ένταση και διάρκεια των πολεμικών επεισοδίων.

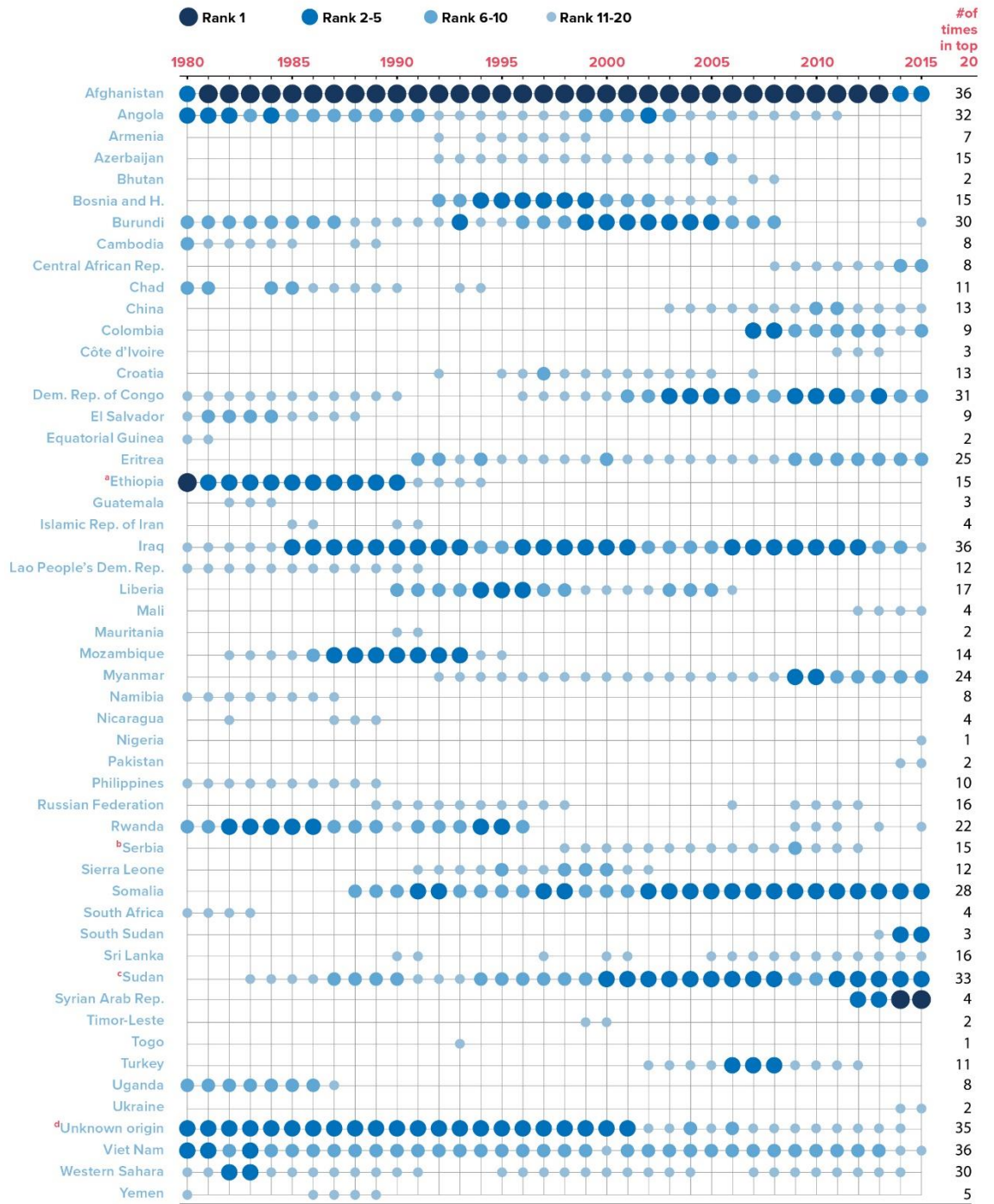
Ο Harvey γράφει πως το κεφάλαιο τρέφεται από αυτούς χωρίς να σημαίνει ότι σχεδιάζονται επί τούτου. Αποτελούν συνταρακτικά επεισόδια δημιουργικής καταστροφής, πρόκειται για την καταστροφή υλικών υποδομών, εργατικού δυναμικού, θεσμών και κοινωνικών σχέσεων και την ανοικοδόμηση στα μεθεόρτια των πολέμων με απορρόφηση πλεονάσματος κεφαλαίου και εργατικού δυναμικού. (Harvey, 2011α)

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ ο αριθμός των εκτοπισμένων λόγω πολέμων και διώξεων είναι μεγαλύτερος σε σχέση με κάθε άλλη χρονιά από τότε που δημιουργήθηκε ο θεσμός της Ύπατης Αρμοστείας, μετά δηλαδή τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Αναφέρεται πως 65,30 εκ. ήταν οι εκτοπισμένοι στο τέλος του 2015 σε σύγκριση με 59,50 εκ. ανθρώπων που βρέθηκαν εκτοπισμένοι 12 μήνες νωρίτερα. (UNHCR, 2016: 2, **GLOBAL TRENDS**)

Στο διάγραμμα φαίνονται οι χώρες οι οποίες αποτέλεσαν πηγή προσφύγων από το 1980 έως το 2015.

ANNEX FIGURE 1 Historical review of the 51 major source countries of refugees

This matrix depicts the annual ranking of countries of origin of refugees since 1980. Countries are listed if they featured among the top-20 at least once. Individual rankings are the result of population movements, demographic and legal changes, data revisions and re-classification of individual population groups. Palestinian refugees under UNHCR's mandate are excluded as a result of incomplete data.

^a Ethiopia: includes Eritrea until its independence in the absence of separate statistics available for both countries.
^b Serbia and Kosovo: S/RES/1244 (1999). Includes Montenegro until its independence in the absence of separate statistics available for both countries.
^c Sudan: includes South Sudan until its independence in the absence of separate statistics available for both countries.
^d Unknown origin: Refers to refugees whose country of origin is unknown. Data availability has improved significantly over the years.

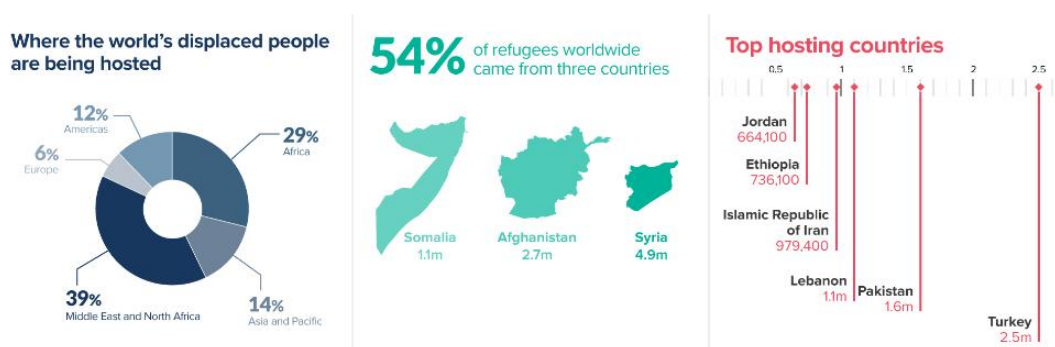
Το φαινόμενο του αναγκαστικού εκτοπισμού αυξάνεται συνεχώς στις περισσότερες περιοχές του κόσμου τουλάχιστον από τα μέσα της δεκαετίας του '90. Όμως τα τελευταία πέντε χρόνια η αύξηση υπήρξε αλματώδης. Οι βασικοί λόγοι είναι τρεις: **οι καταστάσεις που προκαλούν μεγάλες προσφυγικές ροές έχουν μεγαλύτερη διάρκεια** (για παράδειγμα οι συρράξεις στη Σομαλία ή το Αφγανιστάν διανύουν πλέον την τρίτη και την τέταρτη δεκαετία αντιστοίχως), ενώ **όλο και συχνότερα ξεσπούν νέες δραματικές συγκρούσεις ή αναζωπυρώνονται παλαιότερες** (η μεγαλύτερη σήμερα είναι αυτή που σημειώνεται στη Συρία, αλλά και τα τελευταία πέντε χρόνια στο Νότιο Σουδάν, στην Υεμένη, το Μπουρούντι, την Ουκρανία, την Κεντρική Αφρικανική Δημοκρατία, κ.λπ.). Επίσης, **ο ρυθμός με τον οποίο βρίσκονται λύσεις για τους πρόσφυγες και τους εσωτερικά εκτοπισμένους σημειώνει πτωτική τάση** από τα τέλη του Ψυχρού Πολέμου. (UNHCR, Ιούνιος 2016α)

Εικ.6 Βομβαρδισμένη πόλη στη Συρία

Η χώρα από την οποία έχει εκδιωχθεί βίαια ο μεγαλύτερος αριθμός ανθρώπων είναι η Συρία. Τέσσερα εκατομμύρια άνθρωποι, σχεδόν το ένα πέμπτο του πληθυσμού της Συρίας, έχουν εγκαταλείψει τη χώρα μετά τον πόλεμο ξεκίνησε το 2011. Οι περισσότεροι από τους Σύριους πρόσφυγες έχουν προσφύγει σε υποχρηματοδοτούμενα και πολυσύχναστα στρατόπεδα σε γειτονικές χώρες. Αλλά βλέποντας αβέβαιο το μέλλον για τις οικογένειές τους στα στρατόπεδα, και γνωρίζοντας ότι μπορεί να μην είναι ποτέ σε θέση να επιστρέψουν στην πατρίδα τους, πολλοί έχουν αποφασίσει να επιχειρήσουν το επικίνδυνο και αβέβαιο ταξίδι για μια καλύτερη ζωή στην Ευρώπη. Όμως, δεν είναι μόνο η Συρία, παλαιότερες και πιο μακροχρόνιες διενέξεις έχουν εκτοπίσει για

παράδειγμα 1.1 εκατ. πρόσφυγες από τη Σομαλία και 2.59 από το Αφγανιστάν. (VOX, 2015)

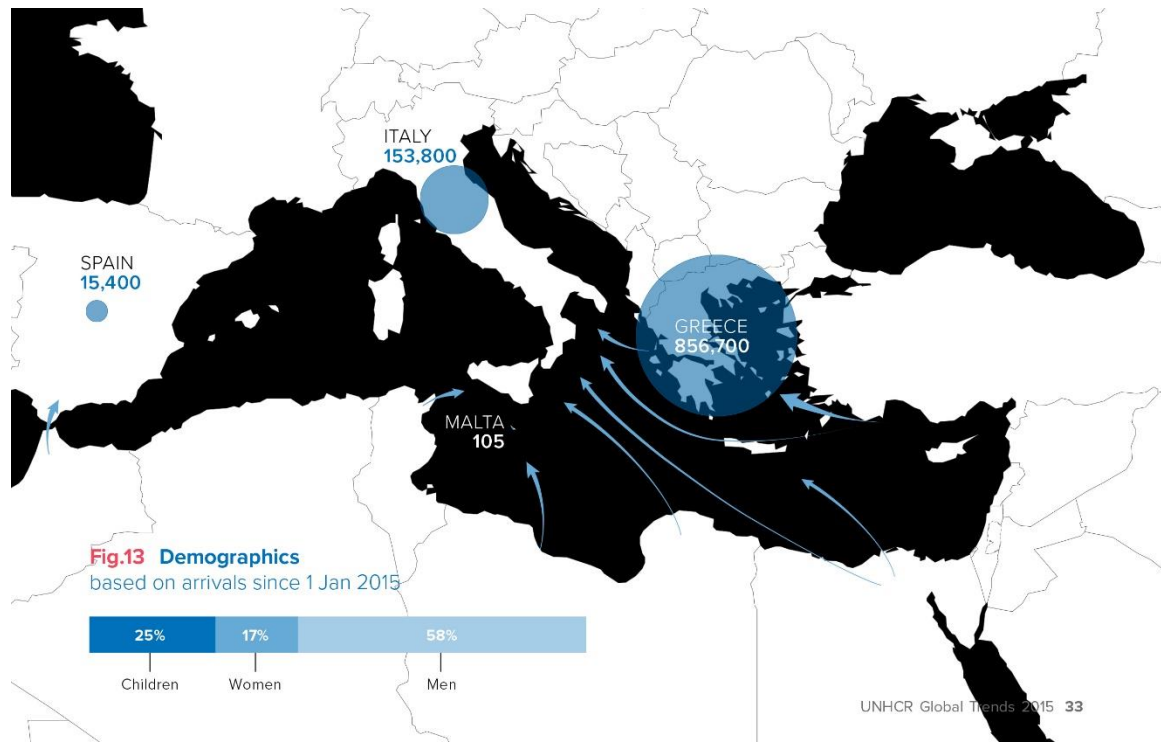
Εικ.7 UNHCR (2016) FIGURES AT A GLANCE

Ο «αποκλεισμός από τον τόπο» δεν αφορά μόνο τους πρόσφυγες, ο λόγος μετακίνησης των οποίων είναι σύμφωνα με τη συνθήκη της Γενεύης είναι ο εξαναγκασμός διότι υπάρχει κίνδυνος για την ελευθερία, την αξιοπρέπεια καθώς και για τη ζωή τους. Αφορά και τους μετανάστες οι οποίοι αφήνουν τους τόπους τους για οικονομικούς λόγους, αφού προέρχονται από χώρες στις οποίες δεν ήταν σε θέση να αντιμετωπίσουν οικονομικά προβλήματα ή να περιορίσουν την οικονομική τους εξαθλίωση. Η διάκριση ανάμεσα σε «μετανάστες» και «πρόσφυγες», παραπέμπει κυρίως στους λόγους μετακίνησης(οικονομικά κίνητρα ή διωκόμενοι πληθυσμοί) και αφορά στο διαφορετικό θεσμικό πλαίσιο προστασίας των δικαιωμάτων. (Ναγόπουλος, 2012: 55, στο Τρουμπέτα επιμ.)

Σύμφωνα με τα στοιχεία που δίνει η Ύπατη Αρμοστέία επτά λόγοι είναι αυτοί που οδηγούν τους Σύριους που ζουν ως πρόσφυγες στην περιοχή γύρω από τη Συρία, στη μετακίνηση προς την Ευρώπη: Η απώλεια της ελπίδας μετά από πέντε έτη διάρκειας των πολεμικών συρράξεων στη χώρα τους, το υψηλό κόστος διαβίωσης και η εμβάθυνση της φτώχειας, οι περιορισμένες ευκαιρίες βιοπορισμού, οι ελλείψεις στην παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας, τα εμπόδια στην ανανέωση της νόμιμης διαμονής, οι περιορισμένες ευκαιρίες εκπαίδευσης και η αυξημένη ανασφάλεια που νιώθουν κυρίως μειονοτικές ομάδες όπως είναι οι εκτοπισμένοι Ιρακινοί. (UNHCR, 2015)

Σε αυτή τη διεθνή συγκυρία η Ελλάδα αποτελεί μία από τις κύριες πύλες εισόδου των μεταναστευτικών ρευμάτων προς την Ευρώπη. Σύμφωνα με τα

στοιχεία της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ το 2015 πάνω από 1 εκατομμύριο πρόσφυγες πέρασαν στην Ευρώπη. Οι δύο πιο βασικές χώρες πρόσβασης ήταν η Ελλάδα και η Ιταλία. Το 25% των προσφύγων που διέσχισαν τα σύνορα της Ευρώπης ήταν παιδιά.

Εικ.8 UNHCR (2016) GLOBAL TRENDS 2015

4B. Πολιτικές περιορισμού της πληθυσμιακής κινητικότητας και υπέρβαση των φραγμών

Αναφερόμενος στην κρίση ο Harvey γράφει πως το συλλογικό αποτέλεσμα είναι η βάθυνση και η διεύρυνση άνισων γεωγραφικών αναπτύξεων, αλλά και η αύξηση της αστάθειας της παγκόσμιας γεωγραφίας. Πολλά λοιπόν εξαρτώνται από τις πολιτικές που τίθενται σε εφαρμογή. Φραγμοί ξεφυτρώνουν παντού και παρεισφρέουν σε στρατηγικές ανοιχτών χώρων που κατά κανόνα προτιμούν οι καπιταλιστές.

Η εποχή της παγκοσμιοποίησης και η επικράτηση της πολιτικής του νεοφιλελευθερισμού έχει «επενδύσει» ιδεολογικά στην έννοια της ελευθερίας και της ανοιχτότητας του χώρου. Στο πλαίσιο αυτό, η ελεύθερη κυκλοφορία κεφαλαίου μεταξύ των εθνών και των περιφερειών, θεωρείται ζωτικής σημασίας για την αύξηση των ποσοστών κέρδους. (Harvey, 2005) Ο παγκόσμιος χώρος παρουσιάζεται ως χώρος ροών». (Harvey D., 2000:54-60) και κατανοείται μέσα από τις διασυνδέσεις του, αντί για μια σειρά απομονωμένων ταυτοτήτων. (Massey, 2008) Η ελευθερία και η ανοιχτότητα κατανοούνται από την κυρίαρχη πολιτική του νεοφιλελευθερισμού ως δικαιώματα της αγοράς και όσων έχουν τη δυνατότητα να συμβάλλουν στη συγκεκριμένου τύπου ανάπτυξη, είτε στη λογική των επενδύσεων είτε στη της κατανάλωσης.

Κι ενώ είναι αυταπόδεικτα ορθό ότι ο χώρος θα πρέπει να μην είναι περιορισμένος, όταν η συζήτηση αγγίζει το θέμα της μετανάστευσης, η αφήγηση για το χώρο συγκροτείται στη βάση ενός κόσμου που είναι χωρισμένος με βάση τη διαφορά και την υφή σταθερών συνόρων. (Massey, 2008: 148) Η αγορά έχει δικαίωμα στην ελευθερία κίνησης και στον ελεύθερο από περιορισμούς χώρο, ενώ παράλληλα ο χώρος για τους μετανάστες αποτελείται από πολλαπλούς αποκλεισμούς, φράχτες και σύνορα. Είναι χαρακτηριστικό αυτό που αναφέρει η Massey για τις ηγεμονικές δυνάμεις, που επιτίθεται ενάντια στους αιτούντες άσυλο(που ευρέως θεωρούνται ότι ψεύδονται) και τους οικονομικούς μετανάστες (τα οικονομικά φαίνεται δεν είναι αρκετά καλός λόγος για να θέλει να μεταναστεύσει κανείς- τι υποστήριζαν για το κεφάλαιο;)(Massey, 2008: 148)

Αυτό που αποθεώνεται σήμερα ως παγκοσμιοποίηση είναι προσαρμοσμένο στα όνειρα και στις επιθυμίες των τουριστών. Μια δευτερεύουσα, αλλά αναπόφευκτη συνέπειά της είναι ο μετασχηματισμός πολλών άλλων σε περιπλανώμενους αλήτες. Οι περιπλανώμενοι αλήτες είναι ταξιδιώτες στους οποίους έχει αφαιρεθεί το δικαίωμα να μεταβληθούν σε τουρίστες. Δεν τους επιτρέπεται ούτε να μείνουν στην θέση τους (δεν υπάρχει κανένα μέρος που να εγγυάται μια μόνιμη παραμονή, το τέλος της ανεπιθύμητης κινητικότητας) ούτε να αναζητήσουν ένα καλύτερο μέρος. (Bauman, 2004: 131,132)

Ο αποκλεισμός από το «δικαίωμα στον τόπο» εντοπίζεται και στον αποκλεισμό από την ελευθερία κίνησης στο νέο παγκοσμιοποιημένο διεθνές σκηνικό. Σε μια εποχή που ο διεθνής χώρος παρουσιάζεται ως χώρος ροών και η ελεύθερη κινητικότητα, η άρση των χωρικών και κρατικών φραγμών αποθεώνεται, παρατηρούμε μια στροφή της πολιτικής των κρατών σε πιο παραδοσιακές μεθόδους όπως κατασκευή φραχτών στα σύνορα και σκληρούς συνοριακούς ελέγχους. (Collyer, King, 2016)

Ειδικό ρόλο στο ζήτημα του περιορισμού της κίνησης προσφύγων και μεταναστών έχει η Ευρωπαϊκή Ένωση. Η εισροή μεγάλου αριθμού μεταναστών και προσφύγων στην Ευρωπαϊκή Ένωση κατάργησε προσωρινά τα εσωτερικά σύνορα των χωρών της ΕΕ, όπως και τη συμφωνία του Δουβλίνου για επιστροφές των προσφύγων στην πρώτη χώρα εισόδου. Γρήγορα όμως εφαρμόστηκε η πολιτική των κλειστών συνόρων, αποκλείοντας μεγάλο αριθμό απελπισμένων έξω από τα σύνορά της.

Εικ.9 Αστυνομία συνόρων

Χαρακτηριστικό στοιχείο της αντιμετώπισης της διέλευσης των συνόρων είναι ότι αντιμετωπίζεται με όρους κινδύνου, ποινικοποίησης και απειλής της

ασφάλειας. «Μετά από μία βραχεία περίοδο σταθεροποίησης, οι προκλήσεις που συνδέονται με την εισροή προσφύγων και μεταναστών και τις μεγαλύτερες απειλές για την ασφάλεια έχουν πυροδοτήσει μια νέα περίοδο δραστηριότητας η οποία κινείται προς την κατεύθυνση μιας πιο άμεσης επιχειρησιακής στήριξης και της ευρωπαϊκοποίησης της πολιτικής για τη διαχείριση των συνόρων. Αν και η καθημερινή ευθύνη για τον έλεγχο και την επιτήρηση των εξωτερικών συνόρων εξακολουθεί να υπάγεται σε μεγάλο βαθμό στην αρμοδιότητα των κρατών μελών, τα εθνικά συστήματα ασφαλείας των συνόρων συμπληρώνονται διαρκώς από μια δέσμη πανευρωπαϊκών μέσων, με στόχο τη διαχείριση δυνητικών κινδύνων στα εξωτερικά σύνορα». (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2016)

Στην ίδια κατεύθυνση, η συμφωνία ΕΕ- Τουρκίας, δημιουργήθηκε σε μια προσπάθεια αποθάρρυνσης προσφύγων και μεταναστών να επιχειρούν τη μετακίνηση από την Τουρκία προς την Ευρώπη μέσω Ελλάδας. Είναι χαρακτηριστικό ότι παρά τις ιδιαιτερότητες που εμφανίζονται στις μεταναστευτικές ροές και αναφέρονται στο προηγούμενο κεφάλαιο, η συμφωνία επιμένει στο να αποκλείσει από την Ευρώπη ανθρώπους που επιχειρούν ένα πολύ επικίνδυνο ταξίδι, στη λογική του ότι δεν έχουν τα απαιτούμενα έγγραφα ή προϋποθέσεις. Ονομάζοντας παράτυπους μετανάστες όσους μετανάστες δεν υποβάλλουν αίτηση ασύλου ή η αίτησή τους απορρίπτεται, η συμφωνία προβλέπει την επιστροφή τους στην Τουρκία. Επίσης, είναι χαρακτηριστικό ότι το πρόγραμμα υποδοχής προσφύγων στην Ευρωπαϊκή Ένωση τίθεται σε εθελοντική βάση και μόνο στο βαθμό που οι «παράτυπες» ροές σταματήσουν. Ενώ παράλληλα προβλέπει ότι η Τουρκία θα λάβει όλα τα αναγκαία μέτρα για να αποτρέψει νέες ροές μεταναστών προς την ΕΕ, είτε διά θαλάσσης, είτε διά ξηράς. (tvxs.gr, 2016)

Μια νέα διεθνής γεωγραφία διαμορφώνεται σε σχέση με τον καταμερισμό του μεγάλου αριθμού προσφύγων. Στη νέα αυτή γεωγραφία εμφανίζεται η άνιση ανάπτυξη και ο άνισος καταμερισμός της φιλοξενίας των προσφύγων ανάμεσα στα κράτη. Η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης στοχεύει στη διαμόρφωση ενός κλειστού θύλακα προνομίων εντός μιας διεθνούς κατάστασης φτώχειας και εξαθλίωσης. Επίσης, και εντός των συνόρων της δημιουργούνται άνισες περιφέρειες όπως για παράδειγμα η νότια και νοτιανατολική Ευρώπη, που έχει το ρόλο αναχώματος στη διέλευση

ανεπιθύμητων μεταναστών προς την κεντρική Ευρώπη». (Τρουμπέτα (επιμ), 2012: 19)

Εικ.10, 11, 12 Διαδρομή προσφύγων και μεταναστών προς την Ευρώπη

Παρά τα σκληρά μέτρα, οι πρόσφυγες που εγκαταλείπουν χώρες σε εμπόλεμη κατάσταση προς αναζήτηση αξιοπρεπών συνθηκών ζωής, αναζητούν και βρίσκουν διαρκώς νέους τρόπους διέλευσης.

«Εγκλωβισμένοι εδώ και μέρες στην ουδέτερη ζώνη Ελλάδας-ΠΓΔΜ, ταλαιπωρημένοι από τις άθλιες συνθήκες διαβίωσης και τις άσχημες καιρικές συνθήκες, πρόσφυγες με μικρά παιδιά, πήραν στα χέρια, το πρωί, όλα τους τα υπάρχοντα και ξεκίνησαν με πορεία να βρουν κάποιο σημείο για να περάσουν στη γειτονική χώρα... Σε διακριτική απόσταση τους ακολουθούν άνδρες της ελληνικής αστυνομίας οι οποίοι τους ενημερώνουν ότι ακόμα και αν περάσουν στην ΠΓΔΜ, θα συλληφθούν από τις γειτονικές αρχές και θα επαναπροωθηθούν στην Ελλάδα». (athina984, Μάρτιος 2014)

Μετά το κλείσιμο των συνόρων από ΠΓΔΜ, Σλοβενία και Σερβία η αρμόδια για θέματα μετανάστευσης εκπρόσωπος της Κομισιόν Νατάσα Μπερτό ανακοίνωσε πως η Ευρώπη προετοιμάζει νέα σχέδια «οχύρωσης» από τα κύματα μεταναστών και προσφύγων, που έχουν εγκλωβιστεί κατά χιλιάδες στην Ελλάδα. Συγκεκριμένα δήλωσε πως πρόκειται για το ενδεχόμενο να δημιουργηθούν νέοι μεταναστευτικοί διάδρομοι μέσω Αλβανίας ή Ιταλίας.(newpost , Μάρτιος 2016)

Ο Ύπατος Αρμοστής για τους πρόσφυγες Filippo Grandi αναφέρει πως σε σχέση με παλιότερα έχουν αυξηθεί και οι κίνδυνοι για τη ζωή των προσφύγων. «Στη θάλασσα ένας τρομακτικός αριθμός προσφύγων και μεταναστών πεθαίνουν κάθε χρόνο. Στην ξηρά, η διαδρομή ανθρώπων που εγκαταλείπουν χώρες με πόλεμο, εμποδίζονται από κλειστά σύνορα. Το κλείσιμο των συνόρων

δεν λύνει το πρόβλημα». (Edwards A., 20 Ιουνίου 2016) Η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με τα κλειστά σύνορα και τη συμφωνία ΕΕ- Τουρκίας δεν έχει λύσει το πρόβλημα των θανάτων προσφύγων και μεταναστών που συνεχίζουν να επιλέγουν το επικίνδυνο ταξίδι μέχρι τον τελικό προορισμό τους. Είναι χαρακτηριστικά τα νούμερα που δίνει η Ύπατη Αρμοστεία σε δελτίο τύπου στις 20.9.2016 , όπου αναφέρει πως παρόλο που ο αριθμός των αφίξεων το 2016 (300.000) έχει μειωθεί κατά 42% συγκριτικά με το 2015 (520.000), ο αριθμός των ανθρώπων που αναφέρονται ως νεκροί ή αγνοούμενοι μέχρι στιγμής φέτος (3.211) είναι μόλις 15% χαμηλότερος από το σύνολο των απωλειών μέσα σε όλο το 2015 (3.711). Με αυτό το ρυθμό, το 2016 θα είναι πιθανόν η χρονιά με τις περισσότερες απώλειες που έχουν καταγραφεί στη Μεσόγειο. (UNHCR, Σεπτέμβριος 2016)

Εικ.13, 14 Η πρόσβαση στην Ευρώπη από τα τουρκικά παράλια στα ελληνικά νησιά

Επίσης, είναι χαρακτηριστικά τα στοιχεία που αναφέρονται στο ίδιο δελτίο τύπου σε σχέση με την υλοποίηση του σχεδίου που είχε συμφωνηθεί από τα κράτη – μέλη της ΕΕ, για την μετεγκατάσταση 160.000 αιτούντων άσυλο από την Ελλάδα και την Ιταλία σε άλλα Ευρωπαϊκά κράτη. «Μέχρι τώρα, λιγότεροι από 5.000 αιτούντες άσυλο έχουν μετεγκατασταθεί από την Ελλάδα (3.791) και την Ιταλία (1.156), ποσοστό που αντιστοιχεί στο 3% του αρχικού στόχου». Συνεχίζουμε να καλούμε τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. να αυξήσουν τις θέσεις για μετεγκατάσταση, συμπεριλαμβανομένων των ασυνόδευτων και χωρισμένων από την οικογένειά τους παιδιών, να επιταχύνουν τη διαδικασία καταγραφής και μεταφοράς των υποψήφιων για μετεγκατάσταση, και να έχουν πρόσβαση στο πρόγραμμα αυτό περισσότερες εθνικότητες που έχουν τραπεί σε φυγή λόγω πολέμου και διώξεων.

Η αποτελεσματική μετεγκατάσταση είναι εξαιρετικά σημαντική για την ενίσχυση της αλληλεγγύης και του επιμερισμού της ευθύνης στην Ευρώπη, καθώς και για τη διασφάλιση της καλύτερης διαχείρισης των μετακινήσεων, αλλά και για την αντιμετώπιση των άτυπων δευτερογενών μετακινήσεων και της εξάρτησης από δίκτυα διακινητών. Έχει εξαιρετικά μεγάλη σημασία δεδομένης της ανθρωπιστικής κατάστασης στην Ελλάδα και του ολοένα αυξανόμενου αριθμού των ανθρώπων που μένουν στην Ιταλία και υποβάλλουν αίτημα ασύλου. (UNHCR, Σεπτέμβριος 2016)

Η εφαρμογή της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Ελλάδα είχε ως αποτέλεσμα τον εγκλωβισμό προσφύγων και μεταναστών για τους οποίους η Ελλάδα αποτελούσε μόνο το πέρασμα. Στον παρακάτω πίνακα που διατίθεται από τη Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης και Επικοινωνίας, φαίνεται ότι ο εκτιμώμενος αριθμός προσφύγων που ζει σε δομές, χώρους φιλοξενίας αλλά και εκτός των οργανωμένων δομών, έτσι όπως αποτυπώθηκαν στις 9.8.2016, είναι 57.016.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΩΝ ΡΟΩΝ ΤΗΣ 09 / 08 / 2016 - ΩΡΑ 08:00				
ΔΟΜΕΣ & ΧΩΡΟΙ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ	ΦΙΛΟΞΕΝΟΥΜΕΝΟΙ	ΧΩΡΗΤΙΚΟΤΗΤΑ	ΝΕΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ΕΩΣ 07:30	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΑΙΓΑΙΟ				
ΛΕΣΒΟΣ ΣΥΝΟΛΙΚΑ	4095	3500	0	
ΧΙΟΣ ΣΥΝΟΛΙΚΑ	2932	1100	44	
ΣΑΜΟΣ ΣΥΝΟΛΙΚΑ	1349	850	0	
ΛΕΡΟΣ ΣΥΝΟΛΙΚΑ	673	1000	0	
ΚΩΣ ΣΥΝΟΛΙΚΑ	895	1000	0	
ΚΑΛΥΜΝΟΣ	38	0	32	
ΜΕΓΙΣΤΗ	9	0	0	
ΣΥΝΟΛΟ ΝΗΣΙΩΝ	9991	7450	76	
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ				
ΔΙΑΒΑΤΑ (ΣΤΡΑΤ/ΔΟ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ)	1149	2500		
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ (ΛΙΜΑΝΙ)	124	400		
ΩΡΑΙΟΚΑΣΤΡΟ (ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ)	1396	1500		
ΣΙΝΔΟΣ-ΚΤΗΡΙΟ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗ (ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ)	582	600		
ΣΙΝΔΟΣ-ΦΡΑΚΑΡΟΡ (ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ)	564	600		
ΚΑΛΟΧΩΡΙ- ΗΛΙΑΔΗ (ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ)	478	500		
ΚΟΡΔΕΛΙΟ - SOFTEX (ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ)	1381	1900		
ΒΑΓΙΟΧΩΡΙ (ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ)	119	631		
ΚΤΗΜΑ ΚΟΡΔΟΓΙΑΝΝΗ - ΒΑΣΙΛΙΚΑ	1229	1500		
ΔΕΡΒΕΝΙ-ALEXIL (ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ)	815	850		
ΔΕΡΒΕΝΙ-ΔΙΟΝ ΑΒΕΤΕ	121	400		
ΣΙΝΑΤΕΧ-ΚΑΒΑΛΛΑΡΙ (ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ)	314	500		
ΣΕΡΡΕΣ (ΠΡΩΗΝ Κ.Ε.Γ.Ε)	417	600		
ΧΕΡΣΟ (ΣΤΡΑΤ/ΔΟ ΜΑΖΑΡΑΚΗ)	3730	4000		
ΠΟΛΥΚΑΣΤΡΟ (ΝΕΑ ΚΑΒΑΛΑ)	3697	4200		
ΚΑΒΑΛΑ (ΠΕΡΙΓΙΑΛΙ)	189	270		
ΔΡΑΜΑ (ΔΗΜΟΣ)	510	550		
ΚΟΝΙΤΣΑ (ΔΗΜΟΣ)	167	200		
ΠΙΕΡΙΑ (ΚΤΗΜΑ ΗΡΑΚΛΗΣ)	105	200		
ΠΙΕΡΙΑ (ΠΕΤΡΑ ΟΛΥΜΠΟΥ)	1323	1400		
ΠΡΕΒΕΖΑ - ΦΙΛΙΠΠΙΑΔΑ (ΣΤΡ/ΔΟ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΑΚΗ)	445	700		
ΔΟΛΙΑΝΑ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	205	400		
ΚΑΤΣΙΚΑΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	790	1500		
ΚΑΤΣΙΚΑΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ (ΠΑΛΑΙΟ ΚΤΗΡΙΟ ΕΜΑΚ)	231	250		
ΤΣΕΠΕΛΟΒΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	142	200		
ΓΙΑΝΝΙΤΣΑ	543	900		
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ ΗΜΑΘΙΑΣ (ΣΤΡ/ΔΟ Γ.ΠΕΛΑΓΟΥ)	727	1200		
ΒΕΡΟΙΑ (ΣΤΡ/ΔΟ ΑΡΜΑΤΩΛΟΥ ΚΟΚΚΙΝΟΥ ΗΜΑΘΙΑΣ)	343	400		
ΣΥΝΟΛΟ ΒΟΡΕΙΟΥ ΕΛΛΑΔΑΣ	21836	28851		
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ				
ΕΥΒΟΙΑ - ΡΙΤΣΩΝΑ (ΣΤΡ/ΔΟ ΠΑ)	762	1000		
ΟΙΝΟΗ (ΟΙΝΟΦΥΤΑ) ΒΟΙΩΤΙΑΣ	680	600		
ΦΘΙΩΤΙΔΑ - ΘΕΡΜΟΠΥΛΕΣ	499	500		
ΛΑΡΙΣΑ ΚΟΥΤΣΟΧΕΡΟ ΣΤΡ/ΔΟ ΕΥΘΥΜΙΟΠΟΥΛΟΥ	0	1500		
ΛΑΡΙΣΑ - ΚΥΨΕΛΟΧΩΡΙ (ΣΤΡ/ΔΟ ΖΩΓΑ)	130	600		
ΤΡΙΚΑΛΑ - ΑΤΛΑΝΤΙΚ	278	360		
ΒΟΛΟΣ (ΝΟΜΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ)	151	200		
ΣΥΝΟΛΟ ΚΕΝΤΡ. ΕΛΛΑΔΑΣ	2500	4760		
ΑΤΤΙΚΗ				
ΣΧΙΣΤΟ	1530	2000		
ΕΛΑΙΩΝΑΣ	2415	2500		
ΑΓΙΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ	179	200		
ΡΑΦΗΝΑ	101	120		
ΜΑΛΑΚΑΣΑ	1296	1500		
ΛΑΥΡΙΟ (ΚΑΤΑΣΚΗΝ. ΑΓΡΟΤ. ΤΡΑΠ.)	370	400		
ΛΑΥΡΙΟ (ΔΟΜΗ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ ΑΙΤ. ΑΣΥΛΟ ΑΠ)	458	600		
ΠΡΟΒΛΗΤΑ ΣΚΑΡΑΜΑΓΚΑ	3200	3200		
ΣΧΟΛΗ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΝΑΥΤΙΚΟΥ ΕΛΕΥΣΙΝΑΣ	325	346		
ΣΥΝΟΛΟ ΑΤΤΙΚΗΣ	9874	10866		

ΝΟΤΙΑ ΕΛΛΑΔΑ			
ΑΝΔΡΑΒΙΔΑΣ (ΔΗΜΟΣ)	248	300	
ΣΥΝΟΛΟ ΝΟΤ. ΕΛΛΑΔΑΣ	248	300	
ΘΕΣΕΙΣ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ ΤΗΣ UNHCR			
ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ	3920		
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	2470		
ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ ΣΕ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ	276		
ΛΑΓΚΑΔΙΚΙΑ (ΣΤΡΑΤ/ΔΟ ΒΟΠΑΤΖΟΓΛΟΥ) ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	852		
ΣΥΝΟΛΟ UNHCR	7518	8800	
ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ ΧΩΡΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΩΝ ΔΟΜΩΝ		61027	
ΜΗ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΕΣ ΔΟΜΕΣ			
ΓΗΠΕΔΟ BASEBALL	840	1300	
ΓΗΠΕΔΟ HOCKEY	1009	1400	
ΧΩΡΟΣ ΑΦΙΞΕΩΝ	1000	1400	
ΛΙΜΑΝΙ ΠΕΙΡΑΙΑ	0		
ΣΥΝΟΛΟ ΜΗ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΩΝ ΔΟΜΩΝ	2849		
ΕΚΤΟΣ ΔΟΜΩΝ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ (ΕΚΤΙΜΗΣΗ)	2200		
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	57016		
Τα αναγραφόμενα στοιχεία είναι δυναμικά, αναφέρονται στην καταγραφή που διενεργείται στις 08:00 και μπορούν να μεταβάλλονται στη διάρκεια του εικοσιτετραώρου.			

Εικ. 15 Συνοπτική Κατάσταση Προσφυγικών Ροών 9-8-2016

4Γ. Χωρικός αποκλεισμός και αναζήτηση του «δικαιώματος στην πόλη» για ντόπιους κατοίκους και πρόσφυγες/μετανάστες

Τα τελευταία χρόνια επικράτησης της νεοφιλελεύθερης πολιτικής για το χώρο, η διαπραγμάτευση του δικαιώματος στην πόλη, ως ένα ανανεωμένο δικαίωμα στη σύγχρονη αστική ζωή, διακυβεύεται όχι μόνο για τους πρόσφυγες και μετανάστες που εισρέουν μαζικά στις σύγχρονες πόλεις αλλά και για τους ντόπιους κατοίκους των πόλεων. Το όραμα για τους ανθρώπινους οικισμούς, όπως παρουσιάστηκε στη Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για τους Ανθρώπινους Οικισμούς (Habitat II), για βιώσιμη ανάπτυξη των ανθρώπινων οικισμών και κατάλληλης στέγης για όλους σε έναν κόσμο αστικοποίησης, με βάση τις αρχές της ισότητας, της αλληλεγγύης, της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, του σεβασμού και της συνεργασίας, στην περίοδο της κρίσης βλέπουμε να πηγαίνει πολλά βήματα πίσω. Όπως αναφέρεται στην παραπάνω διακήρυξη, οι αστικές, εθνικές και θρησκευτικές διαμάχες, οι παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η ξένη κατοχή, οι οικονομικές ανισοροπίες, η φτώχεια, το οργανωμένο έγκλημα, η τρομοκρατία σε όλες τις μορφές της, και η διαφθορά αποτελούν καταστροφικά στοιχεία για τους ανθρώπινους οικισμούς και θα πρέπει να καταγγέλλονται και να αποθαρρύνονται από όλα τα μέλη... Δίκαιοι άνθρωποι οικισμοί είναι εκείνοι στους οποίους όλοι οι άνθρωποι, χωρίς κανενός είδους διάκριση ως προς τη φυλή, το χρώμα, το φύλο, τη γλώσσα, τη θρησκεία, τις πολιτικές ή οποιοσδήποτε άλλες πεποιθήσεις, την εθνική ή κοινωνική καταγωγή, την περιουσία ή οποιαδήποτε άλλη κατάσταση, να έχουν ίση πρόσβαση στη στέγαση, υποδομές, τις υπηρεσίες υγείας, επαρκή τροφή και νερό, εκπαίδευση και ανοιχτούς χώρους... Επιβεβαιώνουμε ότι όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα - αστικά, πολιτιστικά, οικονομικά, πολιτικά και κοινωνικά - είναι οικουμενικά, αδιαίρετα, αλληλοεξαρτώμενα και αλληλένδετα». (Habitat Agenda, 1996)

Η αντιμετώπιση της εξέλιξης του χώρου με βάση την οικονομική ανάπτυξη αποσπασμένη από τις κοινωνικές και πολιτικές προεκτάσεις, όχι μόνο δεν επιτρέπει εναλλακτικές θεωρήσεις της ανάπτυξης αλλά και αποσπά τις κοινωνικές και πολιτικές επιπτώσεις της παραγωγής φτώχειας, πόλωσης και

προσφυγιάς από τη συζήτηση. Η διαπραγμάτευση του δικαιώματος στον τόπο αποκτά ακόμα μεγαλύτερη σημασία σήμερα και αφορά σε μεγάλο βαθμό τους πρόσφυγες και μετανάστες, αλλά και τους ντόπιους.

Σε μια συγκυρία που οι πόλεις ανακατασκευάζονται περισσότερο για τα κέρδη παρά για τους ανθρώπους, διακυβεύονται για όλο και περισσότερους ανθρώπους το δικαίωμα στην πόλη. Ο E.Hobsbawm έγραφε το 2000:

«...Ο κόσμος που ενώνεται κάτω από την ώθηση της παγκοσμιοποίησης, διαιρείται όλο και πιο πολύ και μακροχρόνια(...) Η δραματική αύξηση των κοινωνικών και οικονομικών ανισοτήτων μέσα στο ίδιο Κράτος ή μεταξύ χωρών και περιοχών μου φαίνεται πολύ ανησυχητική, και όχι μόνο από ηθική άποψη(...) Δεν μπορούμε να κλείνουμε τα μάτια στην εξαιρετική διεύρυνση της τάφρου που χωρίζει πλούσιους και φτωχούς(...) Είναι αυτονόητο ότι (...) δεν πρόκειται για ένα βιώσιμο σενάριο». (Hobsbawm 2000:196-197).

Στη συγκυρία της οικονομικής κρίσης η κοινωνική ανισότητα εντείνεται. Όπως αναφέρει σε συνέντευξή του ο Harvey, ο καπιταλισμός βασίζεται στην ανάπτυξη. Όταν δε μπορεί να αναπτυχθεί εμπλέκεται σε αρπακτικές πρακτικές, όπως αυτές που βιώνουμε σήμερα. Η καπιταλιστική τάξη έχει να επιλέξει ανάμεσα στη συσσώρευση μέσω της ανάπτυξης και τη συσσώρευση μέσω της υφαρπαγής. Αυτή τη στιγμή ότι γίνεται αφορά στην υφαρπαγή: υφαρπαγή δικαιωμάτων, υφαρπαγή περιουσιακών στοιχείων, συντάξεων και εισοδημάτων. Το κράτος αναγκάζεται σε μία πολιτική μαζικής υφαρπαγής και είναι αυτή η πολιτική που νομιμοποιείται από το χρέος. (Harvey, 2011c) Η πολιτική αυτή στοχεύει στην ισχυροποίηση των κερδών και του πλούτου των ισχυρών, όχι με την παραγωγή πλούτου αλλά με την αναδιανομή του από τα φτωχότερα στα πλουσιότερα στρώματα, οξύνοντας την κοινωνική ανισότητα. Είτε με την μορφή των πολέμων για πόρους, τη συχνά βίαιη κατάσχεση της δημοσίας γης από το ιδιωτικό κεφάλαιο, ο καπιταλισμός βασίζεται στην διαίρεση, στη μετατροπή και κατεδάφιση των διαφόρων μορφών δημόσιας ζωής. (Harvey, 2005)

Στο επίπεδο των πόλεων η πολιτική λιτότητας που εφαρμόζεται είναι δυσανάλογη επηρεάζοντας τους φτωχούς, τους νέους, τις μεταναστευτικές κοινότητες και τους ηλικιωμένους και αυτό οδηγεί στην εντατικοποίηση του κοινωνικού-χωρικού διαχωρισμού στη γειτονιά, την πόλη και στη μεταξύ πόλεων σχέση. (Donald et al, 2014)

Η αναζήτηση καλύτερου μέρους για τους πρόσφυγες και μετανάστες, αποτελεί μια δύσκολη διαδικασία σε ένα περιβάλλον έντονου οικονομικού και πολιτικού ανταγωνισμού, όχι τόσο λόγω φυλετικής διαφοράς, όσο λόγω του ότι η πρόσβαση σε βασικές λειτουργίες της πόλης καθορίζεται από τη οικονομική δυνατότητα του καθενός. Οι πόλεις ανταγωνίζονται για την προσέλκυση επενδύσεων και τουρισμού, αποτελούν κέντρα εξουσίας και πλούτου, τους τόπους στους οποίους ζει το μεγαλύτερο μέρος του παγκόσμιου πληθυσμού αλλά επίσης και τους τόπους διαμονής των πιο εύάλωτων ομάδων. Η διακυβέρνηση των πόλεων στοχεύει περισσότερο στη δημιουργία «καλού επιχειρηματικού κλίματος» παρά στην ευημερία των ανθρώπων. Ο χώρος των πόλεων υποτασσόμενος στο παραπάνω σχήμα, εμφανίζεται διαιρεμένος. Η αύξηση της ανταγωνιστικότητας περιφερειών και κρατών στην παγκόσμια οικονομία καθίσταται θεμελιώδης για τη σχεδίαση δημόσιων πολιτικών, όπως ο εξωραϊσμός και η αναζωογόνηση μιας γειτονιάς με σκοπό να προσελκύσει τους κατάλληλους ανθρώπους και γίνεται ο κεντρικός στόχος οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης (οδηγώντας σε πολλές τοπικές πολιτικές του τύπου «όχι στην αυλή μου», ή σε ελεύθερη απόδοση, «φύγε κακό από μπροστά μου»). (Harvey, 2011α: 201)

Ο Χάρβεϊ αναφέρει πως κάθε αστική περιοχή στον κόσμο έχει σε πλήρη ανοδική πορεία την αύξηση της ανοικοδόμησής της, εν μέσω μιας πλημμύρας φτωχών μεταναστών που δημιουργούν την ίδια στιγμή ένα πλανήτη παραγκουπόλεων. Η έκρηξη της αστικοποίησης που συντελείται στην εποχή της παγκοσμιοποίησης εμπεριέχει το στοιχείο του κατακερματισμού και της διαίρεσης. (Χάρβεϊ, 2011b)

«Ειδικά στον αναπτυσσόμενο κόσμο, η πόλη: «διαίρεται σε διαφορετικά χωρισμένα τμήματα, με τη φαινομενική διαμόρφωση πολλών «μικροκρατών». Πλούσιες γειτονιές όπου παρέχονται όλων των ειδών οι υπηρεσίες, όπως αποκλειστικά σχολεία, μαθήματα γκολφ, γήπεδα τένις και ιδιωτική αστυνομία που περιπολεί την περιοχή καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας πλέκονται με παράνομους καταυλισμούς όπου το νερό είναι διαθέσιμο μόνο σε δημόσιες πηγές, δεν υπάρχει κανένα σύστημα αποχέτευσης, το ηλεκτρικό το κλέβουν λίγοι προνομιούχοι, οι δρόμοι γίνονται ποτάμια λάσπης όποτε βρέχει, και η συγκατοίκηση είναι ο κανόνας. Το κάθε θραύσμα φαίνεται να ζει και να

λειτουργεί αυτόνομα, μένοντας σταθερά προσκολλημένο στο τι μπόρεσε να αρπάξει στον καθημερινό αγώνα για την επιβίωση». (Χάρβει, 2011b)

Η εντυπωσιακή εξάπλωση των παραγκουπόλεων είναι το κύριο θέμα της ιστορικής ζοφερής έκθεσης που δημοσίευσε τον Οκτώβριο του 2003 το Πρόγραμμα Ανθρώπινης Κατοίκησης των Ηνωμένων Εθνών. Η πρόκληση των παραγκουπόλεων είναι ο πρώτος πραγματικά παγκόσμιος «λογιστικός έλεγχος» της αστικής φτώχειας. Εκτός της μελέτης της αστικής φτώχειας σε μια παγκόσμια κλίμακα, οι ερευνητές των Η.Ε. μας δίνουν έναν συγκεντρωτικό ισολογισμό της ζημίας που έχει γίνει τα τελευταία 30 χρόνια των διαρθρωτικών προγραμμάτων προσαρμογής, χρέους και ιδιωτικοποίησης. (Davis, 2006)

Οι κοινωνικές ανισότητες όχι μόνο διαιρούν και κατακερματίζουν τις πόλεις αλλά τις καθιστούν ολοένα και πιο επιρρεπείς σε συγκρούσεις. Το πώς βλέπουμε τον κόσμο και ορίζουμε τις πιθανότητες εξαρτάται από το από ποια πλευρά βρισκόμαστε και σε τι είδους καταναλωτισμούς έχουμε πρόσβαση. Τα αποτελέσματα έχουν χαραχθεί ανεξίτηλα στις χωρικές μορφές των πόλεων μας, οι οποίες όλο και περισσότερο γίνονται πόλεις οχυρωμένων θραυσμάτων, περιτειχισμένων κοινοτήτων και ιδιωτικοποιημένων δημόσιων χώρων που βρίσκονται υπό συνεχή επιτήρηση. (Harvey, 2011: 16) Και βρίσκονται υπό διαρκή επιτήρηση λόγω του φόβου για εκδήλωση κοινωνικών αναταραχών, η επιτήρηση και η αστυνόμευση αποτελούν τους μοναδικούς τρόπους για διαμόρφωση εξωραϊσμένων χώρων σε μια εποχή έντασης των κοινωνικών προβλημάτων. Ο αυταρχισμός και η επιτήρηση αποτελούν συστατικά στοιχεία της αστικής εμπειρίας στη νέα κατάσταση. Σε αυτές, λοιπόν, τις ασταθείς συνθήκες μόνο ο καταναγκασμός μπορεί να δημιουργήσει μια μοιρολατρική, ακόμα και δουλοπρεπή, αποδοχή της ιδέας ότι δεν υπάρχει «άλλη εναλλακτική λύση» όπως επέμενε η Μάργκαρετ Θάτσερ. (Harvey, 2007b: 76)

Στην ήδη φορτισμένη ατμόσφαιρα των ανεπτυγμένων πόλεων από την ένταση που προκαλούν οι νέες πιο ανταγωνιστικές διαδικασίες ανάπτυξης και η απομείωση των θεσμών του Κράτους Πρόνοιας, προστίθενται οι πρόσφυγες ως απειλή (Μ.Μαυρίδου, 2004: 345-364) Η απομείωση των θεσμών του Κράτους Πρόνοιας και η ιδιωτικοποίηση βασικών τομέων της καθημερινής ζωής, έσπασε το δίκτυ προστασίας που υπήρχε για τις πιο ευάλωτες κοινωνικά ομάδες, αφήνοντας εκτεθειμένες και τις νέες ευάλωτες ομάδες προσφύγων και μεταναστών. Μία πλευρά αυτής της αναδιάρθρωσης είναι και αυτή της

δημιουργίας ομάδων υπεράσπισης των πιο αδύναμων κοινωνικά ατόμων. Η άνοδος των ομάδων υπεράσπισης και των ΜΚΟ, συνοδεύει τη νεοφιλελεύθερη πολιτική και κλιμακώθηκε θεαματικά από το 1980. Η νεοφιλελεύθερη θεωρία στηρίζεται στην ιδέα ότι το άτομο αποτελεί το θεμελιώδες στοιχείο της πολιτικής και οικονομικής ζωής. Δεδομένου ότι τα περισσότερα άτομα δεν διαθέτουν τους οικονομικούς πόρους για να διεκδικήσουν τα δικά τους δικαιώματα, οι ΜΚΟ και οι ομάδες υπεράσπισης αποτελούν το όχημα για να επιτευχθεί. Για τον Harvey οι ΜΚΟ έχουν σε πολλές περιπτώσεις πατήσει πάνω στο κενό της κοινωνικής πρόνοιας που άφησε η απόσυρση του κράτους, λειτουργώντας ενισχυτικά στη διαδικασία ιδιωτικοποίησης. Επιπλέον, οι ΜΚΟ δεν αποτελούν δημοκρατικούς θεσμούς. Τείνουν να είναι θεσμοί ελιπίστικοι, ασύδοτοι, και εξ ορισμού μακριά από εκείνους που επιδιώκουν να προστατεύσουν ή να βοηθήσουν. Συνήθως ελέγχουν την πελατεία τους, αντί να την εκπροσωπούν. Υποστηρίζουν ότι μιλούν εξ ονόματος εκείνων που δεν μπορούν να μιλήσουν για τον εαυτό τους, καθορίζοντας σε πολλές περιπτώσεις και τα συμφέροντά τους. (Harvey, 2005)

5. Προβληματισμοί για την πολιτική των ανθρωπιστικών προγραμμάτων και των προσφυγικών καταυλισμών

Η κλιμάκωση των μεταναστευτικών ρευμάτων στις σύγχρονες πόλεις είναι ένα νέο ποιοτικά στοιχείο το οποίο όμως εντείνει τις ήδη υπάρχουσες ανισότητες τόσο όσον αφορά τη διεθνή ανισόμετρη ανάπτυξη όσο και τον κοινωνικό αποκλεισμό εντός των κρατών και των πόλεων. Τα ανθρωπιστικά προγράμματα που δημιουργούνται έχουν τη λογική αντιμετώπισης των θυμάτων μιας καταστροφής και δεν στοχεύουν στην ένταξη των ανθρώπων στις κοινωνίες και στις πόλεις, αλλά στην παροχή της στοιχειώδους βοήθειας για επιβίωση, ως μία συγκυριακή κατάσταση.

Για τον Agier τα ανθρωπιστικά προγράμματα σε παγκόσμια κλίμακα έχουν έναν ρόλο εξομάλυνσης των επιπτώσεων που προκαλούν οι στρατιωτικές επεμβάσεις. Αυτό φάνηκε χαρακτηριστικά στις δύο στρατιωτικές επεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν από τους Αμερικάνους και τους συμμάχους τους, στο Αφγανιστάν το 2001 και στο Ιράκ το 2003. Οι βομβαρδισμοί συνοδεύτηκαν από την εναέρια διανομή φαρμάκων. Η αξιολόγηση των πιθανών επιζώντων και των ορφανών για εξασφάλιση σίτισης, η χαρτογράφηση των μελλοντικών κατασκηνώσεων για έναν συγκεκριμένο αριθμό ανθρώπων, το στήσιμο σκηνών και το μοίρασμα κουβερτών, ήταν η πρόβλεψη των επιπτώσεων των στρατιωτικών επιχειρήσεων. Σε ένα πλαίσιο στο οποίο συνεχώς κάποιο είδος πολέμου κυοφορείται, η συμπόνια και η φροντίδα που παρέχεται από τις ανθρωπιστικές επιχειρήσεις ανήκουν σε μια πολιτικής συγκράτησης των φτωχών χωρών και των μεταναστευτικών ροών που προέρχονται από περιοχές που είναι πολιτικά, κοινωνικά και οικολογικά αποδυναμωμένες. (Agier, 2010)

Η αντιμετώπιση αυτή στηρίζεται σε μια λογική που θεωρεί τους ανθρώπους ως θύματα μιας δεδομένης πραγματικότητας, χωρίς να αναζητά διασυνδέσεις, πολιτικά και κοινωνικά αίτια, χωρίς να βλέπει την κοινωνική διαίρεση της ανθρωπότητας, αντίθετα είναι μια θεώρηση η οποία συμβάλλει στην παγίωση της δεδομένης κατάστασης.

Η διεθνής εμπειρία από προσφυγικούς καταυλισμούς δείχνει πως είναι σύνηθες φαινόμενο οι παρατεταμένες προσφυγικές καταστάσεις πως αυτό συνδέεται με την πολιτική που εφαρμόζουν τα κράτη. Στα συμπεράσματα της έκθεσης της Ύπατης Αρμοστείας του 2004 για τις παρατεταμένες προσφυγικές καταστάσεις αναφέρεται:

«οι παρατεταμένες προσφυγικές καταστάσεις αποτελούν σύμπτωμα αποτυχημένων πολιτικών, παραμέλησης και άνισης κατανομής πόρων.... Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ .... εργάζεται συστηματικά προκειμένου να εξασφαλίσει ότι οι παρατεταμένες προσφυγικές καταστάσεις δεν έχουν ξεχαστεί.... Όμως η λύση σε τέτοιου είδους παρατεταμένες καταστάσεις δεν μπορεί να επέλθει μόνο με την ανθρωπιστική βοήθεια. Η Ύπατη Αρμοστεία υπολογίζει στην υποστήριξη και στην πολιτική πρόθεση των κρατών- μελών για συνεργασία και οξυδερκή αντιμετώπιση των βαθύτερων αιτίων των παρατεταμένων προσφυγικών καταστάσεων....» (Executive committee of the high commissioner's programme, 2004)

Στην έκθεση της Ύπατης Αρμοστείας συνδέονται άμεσα αυτές οι καταστάσεις με την ευρύτερη πολιτική που ασκούν τα κράτη – μέλη των Ηνωμένων Εθνών, εντοπίζοντας το πρόβλημα των παρατεταμένων προσφυγικών καταστάσεων στην αποτυχημένη πολιτική, η οποία βασίζεται σε άνιση κατανομή πόρων.

Σύμφωνα με τον Kilian Kleinschmidt, ο οποίος εργάστηκε για 25 χρόνια για τα Ηνωμένα Έθνη και την Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες «Στη μέση Ανατολή χτίζουμε στρατόπεδα: αποθηκευτικούς χώρους για τους ανθρώπους. Αλλά οι ίδιοι οι πρόσφυγες χτίζουν πόλεις». Αναφέρει πως η μέση διάρκεια παραμονής σε έναν καταυλισμό είναι 17 χρόνια και πως οι κυβερνήσεις θα πρέπει να σταματήσουν να αντιμετωπίζουν τους προσφυγικούς καταυλισμούς ως προσωρινούς (Dezeen, 2015)

Εικ.16

Χαρακτηριστικό στοιχείο της αντιμετώπισης της διαμονής των προσφύγων και μεταναστών με όρους προσωρινότητας και στη λογική της έκτακτης ανάγκης είναι η διαμόρφωση μαζικών κατασκηνώσεων. Για το σχεδιασμό των τόπων διαμονής προσφύγων και μεταναστών το εγχειρίδιο για καταστάσεις έκτακτης κατάστασης που έχει εκδώσει η Ύπατη Αρμοστέία το 2007, κατηγοριοποιεί τη φιλοξενία των προσφύγων σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, σε τρεις βασικές κατηγορίες. Μπορεί να πάρει τη μορφή της υποδοχής σε οικογένειες ή κοινότητες, τη μορφή της μαζικής φιλοξενίας σε υπάρχοντα καταλύματα και σε οργανωμένες κατασκηνώσεις. Για τις αρχικές αποφάσεις σχετικά με την τοποθεσία των κατασκηνώσεων αναφέρεται πως θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη και τη γνώμη της κυβέρνησης της φιλοξενούσας χώρας, όπως επίσης και των τοπικών αρχών και της κοινότητας. Ομοίως, για τη διάταξη του χώρου θα πρέπει να λαμβάνεται υπ' όψη η γνώμη των ίδιων των προσφύγων. (UNHCR, 2007)

Ως θετικό στοιχείο των κατασκηνώσεων προσφύγων θεωρείται ότι μπορεί να παρασχεθεί πιο εύκολα ανθρωπιστική βοήθεια λόγω της συγκέντρωσης όλου του πληθυσμού που την έχει ανάγκη σε έναν τόπο. Υπό το καθεστώς της έκτακτης ανάγκης και της λογικής του να παρασχεθεί ανθρωπιστική βοήθεια, όπως επίσης και λόγω της χαμηλότερης οικονομικής

επιβάρυνσης, αποτελεί πολύ συνηθισμένη λύση η διαμόρφωση πρόχειρων καταυλισμών.

Εικ. 17 Ο καταυλισμός προσφύγων Za'atari, στην Ιορδανία

Παρόλα αυτά, θεωρείται ως η τελευταία εναλλακτική που θα πρέπει ένα κράτος να ακολουθήσει δεδομένου πως «οι περισσότερες επιχειρήσεις έκτακτης ανάγκης για τους πρόσφυγες διάρκεσαν πολύ περισσότερο από όσο αρχικά αναμενόταν, ως εκ τούτου η επιλογή τοποθεσίας, ο σχεδιασμός του καταυλισμού και η παροχή βοήθειας θα πρέπει να λάβουν το στοιχείο αυτό υπ' όψη, όπως και τη διαμόρφωση εξ αρχής μιας στρατηγικής εξόδου». (UNHCR, 2007)

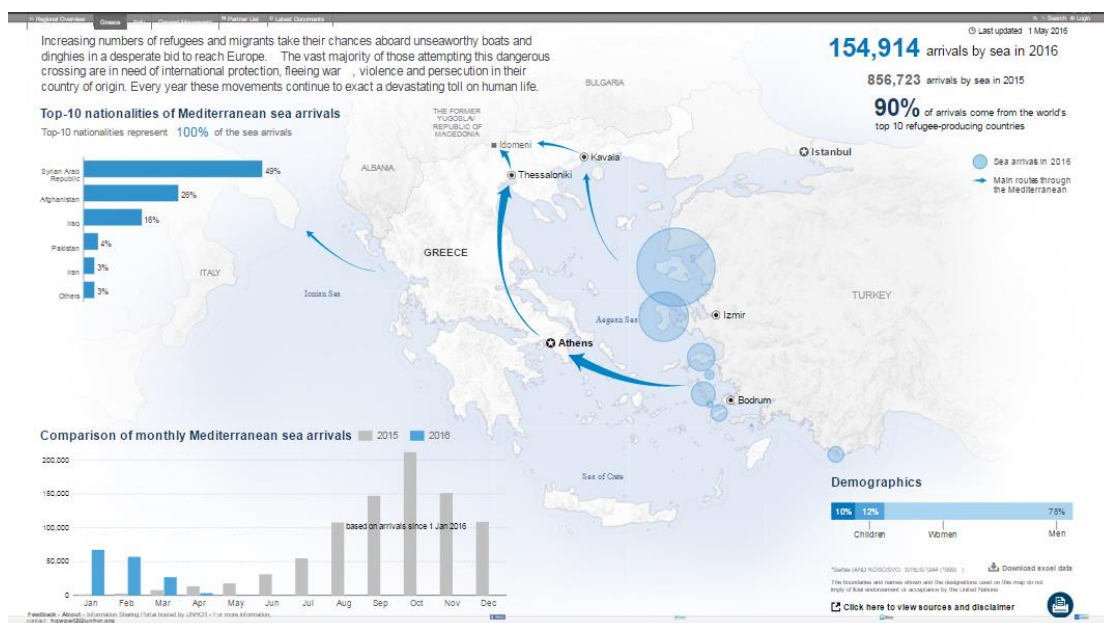
Ο περιορισμός των μεταναστών και των προσφύγων σε χώρους- οχυρά και σε κέντρα ανθρωπιστικής» κράτησης – κάπου εκτός τόπου ή σε επικράτειες που είναι νομικά «γκρίζες ζώνες»- και η συστηματική προσπάθεια εξαφάνισής τους από τη δημόσια σφαίρα των πόλεων, τους επαναφέρει, ακόμα και διαμέσου του εκτοπισμού τους, στο προσκήνιο της κοινωνικής καθημερινότητας. (Σαββάκης στο Τρουμπέτα(επιμ), 2012: 88)

Ο Agier περιγράφει τη ζωή στον καταυλισμό ως μια κατάσταση μόνιμης αβεβαιότητας και διαρκούς παρόντος. Η ανάγκη απαιτεί άμεσες δράσεις για να αλλάξει γρήγορα τις συνθήκες ζωής των μεταναστών, η ανθρωπιστική δράση εφαρμόζει μια κατάσταση συνεχούς επείγοντος η οποία ουσιαστικά δεν ικανοποιεί ριζικές αλλαγές. (Agier, 2010 και 2011)

6. Η πολιτική διαμόρφωσης του καταυλισμού στον Ελαιώνα στοχεύει στον έλεγχο και στον αποκλεισμό ή στην ένταξη προσφύγων και μεταναστών στην πόλη και στην κοινωνία;

6Α. Φραγμοί στην κινητικότητα προς Ευρώπη και η επίδρασή τους στο κέντρο υποδοχής του Ελαιώνα

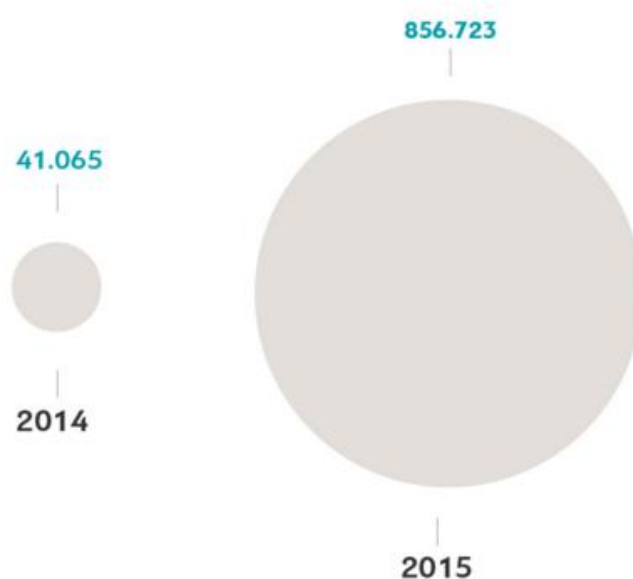

Εικ.18 UNHCR (2016) REFUGEES/ MIGRANTS EMERGENCY RESPONSE - MEDITERRANEAN

Χαρακτηριστικό στοιχείο της κλιμάκωσης του προσφυγικού ζητήματος είναι η ραγδαία αύξηση του αριθμού των προσφύγων που περνάνε από τη χώρα σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια. Η αύξηση του αριθμού των ανθρώπων που περνάνε από την Αθήνα αυξάνεται κατακόρυφα και για την αντιμετώπιση των αναγκών τους διαμορφώνεται τον Αύγουστο του 2015 το πρώτο τμήμα του κέντρου υποδοχής στον Ελαιώνα ως δομή προσωρινής διαμονής και ανθρωπιστικής βοήθειας. Σε αυτό το τμήμα υπήρχε η δυνατότητα για διαμονή περίπου 700 ανθρώπων. (Φώσκολος, 2015) Όπως αναφέρει η Ι.Μπέκου, από την ομάδα υπεύθυνων λειτουργίας του κέντρου «σχεδόν καθημερινά έμπαιναν 500 άτομα που έρχονταν από τα τουρκικά παράλια στα ελληνικά νησιά και έπειτα στην Αθήνα, διέμεναν στο κέντρο τρεις μέρες, μέχρι να εκταμιεύσουν τα χρήματά τους και στη συνέχεια έφευγαν για να συνεχίσουν το

ταξίδι προς την Ευρώπη, μέσω Ιδωμένης και στη συνέχεια μέσω Βαλκάνιας οδού».

Αριθμός προσφύγων και μεταναστών που πέρασαν από την Ελλάδα την περίοδο 2014-2015

Εικ. 19 Καραμαγκάλης (2016) Το προσφυγικό πρόβλημα το 2015

Το κλείσιμο των συνόρων και ο εγκλωβισμός 50.000 περίπου προσφύγων και μεταναστών στην Ελλάδα είχε ως χωρικό αποτέλεσμα στο κέντρο του Ελαιώνα τη σταδιακή μετατροπή του από κέντρο υποδοχής σε κέντρο μονιμότερης διαβίωσης. Το Νοέμβρη του 2015 έκλεισαν τα σύνορα για όλες τις εθνικότητες εκτός από τους Σύριους, τους Αφγανούς και τους Ιρακινούς. Έτσι, οι εθνικότητες που είχαν εγκλωβιστεί στην Ελλάδα, όπως οι Ιρανοί και Μαροκινοί πρόσφυγες άρχισαν να μένουν μεγαλύτερο διάστημα στον καταυλισμό. Οι Αφγανοί (που ήταν η πλειοψηφική εθνικότητα στο κέντρο) συνέχιζαν να χρησιμοποιούν το κέντρο για προσωρινή διαμονή τριών ημερών, ως σταθμό στο ταξίδι τους. Στη συνέχεια τα σύνορα έκλεισαν για όλες τις εθνικότητες, αλλάζοντας τα δεδομένα του καταυλισμού, ο οποίος άρχισε να έχει πιο μόνιμο

πληθυσμό ο οποίος επίσης πλήθυνε από τη στιγμή που οι αφίξεις προσφύγων από την Τουρκία στα νησιά και από τα νησιά στην ενδοχώρα συνεχίζονταν.

Γι' αυτό το λόγο έγιναν δύο επεκτάσεις, η επέκταση Β κατασκευάστηκε τον Απρίλη και η επέκταση Γ τον Μάιο του 2016 από το στρατό.

Εικ.20 Τμήμα Γ κέντρου υποδοχής Ελαιώνα

Συνολικά, σήμερα, και στα τρία τμήματα του καταυλισμού, διαμένουν περίπου 2.400 πρόσφυγες. Οι επεκτάσεις Β και Γ είναι πιο πυκνοδομημένες με την χωροθέτηση των κοντέινερ πολύ πιο πυκνά σε σχέση με το τμήμα Α λόγω των αυξανόμενων αναγκών για στέγαση.

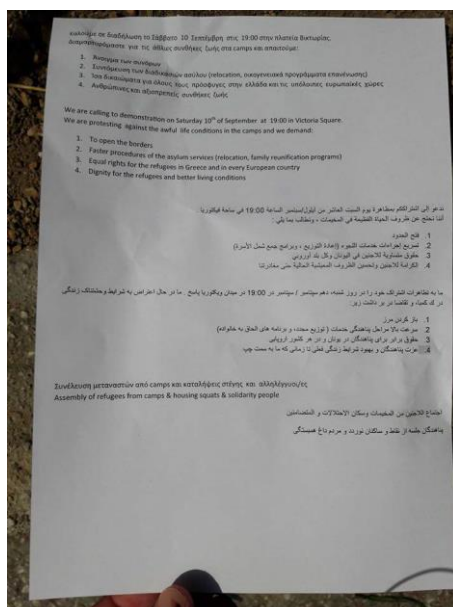
Οι δύο βασικές εθνικότητες που διαμένουν σήμερα στο κέντρο είναι οι Σύριοι και οι Αφγανοί (60% περίπου είναι το ποσοστό των Σύριων και 30% των Αφγανών). Επίσης, υπάρχει ένα ποσοστό 10% προσφύγων από άλλες 20 εθνικότητες (Ιρανοί, Παλαιστίνιοι, Ιορδανοί και από αρκετές χώρες της Αφρικής)*

Το πρόβλημα του αποκλεισμού προσφύγων και μεταναστών από τις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης λόγω της γενικότερης πολιτικής συγκυρίας, αποτελεί μία από τις σημαντικότερες δυσκολίες στη διαμονή τους. Ο αντιδήμαρχος Λ. Παπαγιαννάκης δίνει ιδιαίτερη έμφαση στο θέμα και αναφέρει πως «στο κέντρο του Ελαιώνα καλύπτονται όλες οι ανάγκες και πως η μόνη ανάγκη που δεν καλύπτεται είναι η ανάγκη των ανθρώπων να πάνε εκεί που θέλουν. Απαιτεί μια μακροχρόνια δουλειά σε σχέση με το να πειστούν οι άνθρωποι ότι το μέλλον τους πρέπει να το φτιάξουν εδώ σε πολύ δύσκολες

*Τα στοιχεία προέρχονται από τη συνέντευξη με την Ι.Μπέκου

συνθήκες». Στις συζητήσεις επίσης, με τους ίδιους τους πρόσφυγες είναι κατηγορηματικό το ότι δεν θέλουν να μείνουν στην Ελλάδα και ότι το ταξίδι το επιλέξαν προκειμένου να πάνε σε χώρες, στις οποίες να έχουν ένα δίκτυο συγγενών, δυνατότητα για εργασία, καλύτερες συνθήκες για την εκπαίδευση των παιδιών τους.

Οι συνεντεύξεις αναδεικνύουν χαρακτηριστικά μια διάσταση του χωρικού, όπως την περιγράφει η D.Massey, κατά την οποία το «παγκόσμιο» δεν είναι κάτι που υπάρχει «εκεί πάνω», «εκεί έξω», κάπου αλλού, αλλά κάτι που αλληλοσχετίζεται και αλληλεπιδρά το τοπικό. (Massey, 2008: 27 και 107) Η πολιτική των κλειστών συνόρων και του αποκλεισμού προσφύγων και μεταναστών, είναι ένα στοιχείο που καθορίζει σε μεγάλο βαθμό την καθημερινότητα στο κέντρο του Ελαιώνα, δημιουργώντας μια κατάσταση αβεβαιότητας για το μέλλον. Πρόσφυγας από το Αφγανιστάν αναφέρει πως «μένουμε στο κέντρο του Ελαιώνα ήδη δύο μήνες και περιμένουμε να ανοίξουν τα σύνορα». Το αίτημα για άνοιγμα των συνόρων είναι το πρώτο ζήτημα που απασχολεί τον κόσμο που έχει εγκλωβιστεί στην Ελλάδα και για το οποίο πραγματοποιήθηκαν κινητοποιήσεις στο κέντρο της Αθήνας, από φορείς και συλλογικότητες Ελλήνων και προσφύγων/ μεταναστών.

Εικ.21 Ανακοίνωση για συμμετοχή σε κινητοποίηση στο κέντρο της Αθήνας

Οι εναλλακτικές διαδικασίες που έχουν δημιουργηθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση για μετεγκατάσταση σε κράτη – μέλη της είναι δύο: μέσω του προγράμματος μετεγκατάστασης και μέσω της δυνατότητας για οικογενειακή επανένωση, όταν υπάρχει συγγενής πρώτου βαθμού σε άλλη ευρωπαϊκή χώρα. Όπως αναφέρεται στα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με τίτλο «Ευρωπαϊκή Αλληλεγγύη Ένα Σύστημα Μετεγκατάστασης Για Τους Πρόσφυγες» μετεγκατάσταση μπορεί να εφαρμόζεται μόνο για τρεις εθνικότητες: Σύριοι, Ερυθραίοι και Ιρακινοί και σχετίζεται με το μέσο ποσοστό αναγνώρισης της διεθνούς προστασίας σε Ευρωπαϊκό Επίπεδο. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016)

Στο πρόγραμμα συμμετέχουν εικοσιτέσσερις χώρες και οι πρόσφυγες δεν έχουν δικαίωμα επιλογής της χώρας. Η τρίτη εναλλακτική που δίνεται είναι ο εθελοντικός επαναπατρισμός.

Τόσο τα στοιχεία της Ύπατης Αρμοστείας(κεφ. 4B) όσο και οι συνεντεύξεις επιβεβαιώνουν το μεγάλο πρόβλημα των καθυστερήσεων στο πρόγραμμα μετεγκατάστασης. Η Ι.Μπέκου αναφέρει ότι «οι εγκρίσεις των αιτημάτων καθυστερούν πολύ. Οχτώ έως δώδεκα μήνες είναι περίπου η αναμονή για το αίτημα μετεγκατάστασης και εννέα έως δεκαέξι μήνες η αναμονή για το αίτημα οικογενειακής επανένωσης. Σε πολλές περιπτώσεις οι πρόσφυγες δεν περιμένουν την έγκριση των αιτημάτων τους και συνεχίζουν το ταξίδι με παράνομο τρόπο». Στη συνέντευξη με τον Α.Μ., πρόσφυγα που διαμένει στο κέντρο του Ελαιώνα, μας επιβεβαιώνει τη μεγάλη καθυστέρηση υλοποίησης του προγράμματος μετεγκατάστασης και αναφέρει πως όσοι έχουν τα χρήματα προχωρούν μέσω παράνομων διακινητών το ταξίδι.

Ο Α.Παπαγιαννάκης αναφέρεται στη δύσκολη γραφειοκρατική διαδικασία που δημιουργήθηκε μετά τη συμφωνία της 20ής Μαρτίου μεταξύ ΕΕ και Τουρκίας, μετά την οποία αυτό που θεωρητικά έχει αλλάξει είναι ο πιο γρήγορος έλεγχος για το δικαίωμα ασύλου, έτσι ώστε όσοι δεν δικαιούνται άσυλο να επαναπροωθούνται στην Τουρκία. Υπό το καθεστώς πίεσης και αγωνίας για το μέλλον που επικρατεί, ο Α.Παπαγιαννάκης αναφέρει πως «θέλει ιδιαίτερη προσοχή η αντιμετώπιση αυτού του ζητήματος γιατί δημιουργούνται πολλές εντάσεις και απογοητεύσεις στους ανθρώπους που αιτούνται ασύλου».

Εικ.22 Δελτίο Αιτούντος Διεθνή Προστασία

6B. Στοιχεία χωρικού και κοινωνικού αποκλεισμού των προσφύγων και μεταναστών από το «δικαίωμα στην πόλη»

Η άρνηση των περισσότερων προσφύγων να αιτηθούν άσυλο και να επιχειρήσουν την ένταξή τους στις πόλεις της Ελλάδας, προκύπτει τόσο από το γεγονός του ότι αναζητούν τόπους στους οποίους να έχουν ένα κοινωνικό δίκτυο φίλων και συγγενών, όσο και από το γεγονός ότι γνωρίζουν πως η Ελλάδα έχει πληγεί πολύ περισσότερο από άλλες Ευρωπαϊκές χώρες από την οικονομική κρίση. Χαρακτηριστικό στοιχείο της κατάστασης που βιώνει ο ντόπιος πληθυσμός στην Ελλάδα είναι το ποσοστό της ανεργίας που τον Ιούλιο του 2016 ανήλθε στο 23,2%. (ΕΛΣΤΑΤ, 2016) Όπως αναφέρει ο Ν.Μ.Κ., εκπρόσωπος της ΜΚΟ Asante και μέλος του συμβουλίου ένταξης μεταναστών του Δήμου Αθηναίων, «όταν για τους ίδιους τους ντόπιους η ανεργία είναι τόσο αυξημένη, η ένταξη ενός πρόσφυγα γίνεται ακόμα πιο δύσκολη». Εκτός από τον αποκλεισμό από το δικαίωμα στην εργασία, η επικράτηση της νεοφιλελεύθερης πολιτικής, με την υποχρηματοδότηση του δημόσιου τομέα και την μεταφορά αρμοδιοτήτων στον ιδιωτικό, έχουν δημιουργηθεί μεγάλα προβλήματα πρόσβασης σε ένα ολοκληρωμένο σύστημα ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, μεγάλες ελλείψεις στις δομές της εκπαίδευσης, στις διοικητικές δομές και ένας όλο και μεγαλύτερος αριθμός αποκλείεται από βασικές πλευρές της σύγχρονης ζωής στην πόλη.

6B.1. Η πολιτική της επιλογής τρόπου στέγασης προσφύγων και μεταναστών και χωροθέτησης της εγκατάστασης

α. Το κέντρο υποδοχής του Ελαιώνα

Η λύση της διαμόρφωσης κατασκήνωσης/καταυλισμού θεωρείται βάσει των οδηγιών της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ (UNHCR, 2007) ως η τελευταία επιλογή. Παρόλα αυτά ήταν αυτή η οποία επιλέχθηκε όταν η κυβέρνηση και ο

Εικ. 23,24,25 Μεταφορά προσφύγων και μεταναστών από το Πεδίο του Άρεως στο κέντρο του Ελαιώνα

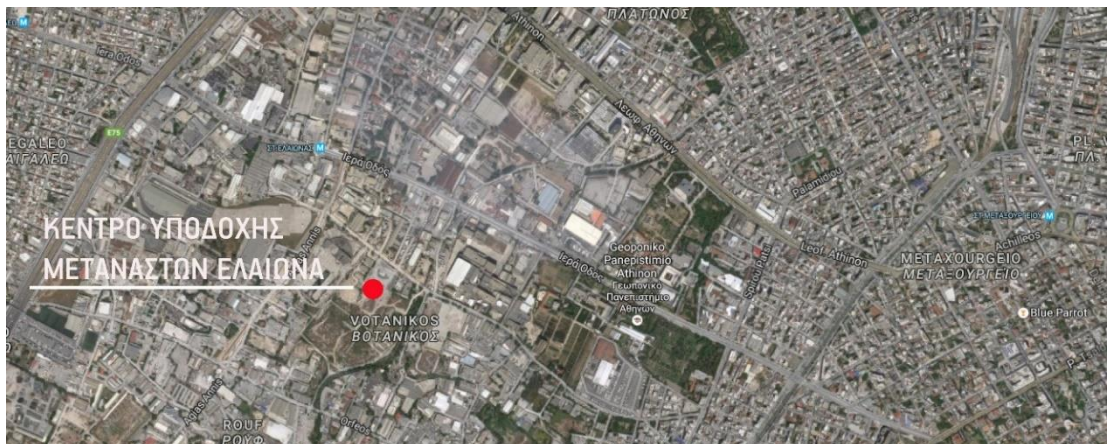
Δήμος Αθηναίων είχαν να διαχειριστούν το ζήτημα της κατασκήνωσης, Αφγανών κυρίως, προσφύγων στο Πεδίο του Άρεως. Στα πλαίσια της νεοφιλελεύθερης πολιτικής και του ανταγωνισμού των πόλεων, η οποία καθοδηγεί την ανάπτυξη των πόλεων, το κέντρο συνήθως των σύγχρονων πόλεων «πρέπει» να διατηρείται εξωραϊσμένο και ελκυστικό για επενδύσεις και τουρισμό. Όσοι δεν έχουν πρόσβαση στην κατανάλωση και στην κίνηση της αγοράς αποκλείονται από όποια χώρα και αν προέρχονται. Η κατάσταση λοιπόν «έκτακτης ανάγκης» για το κέντρο της Αθήνας αντιμετωπίστηκε πολύ γρήγορα και ο Λ. Παπαγιαννάκης αναφέρει πως η επιλογή του συγκεκριμένου χώρου για μετεγκατάστασή τους έγινε επειδή «το οικόπεδο στον Ελαιώνα ήταν ένα διαθέσιμο οικόπεδο στην κατοχή του Δήμου που μπορούσε γρήγορα να αξιοποιηθεί για τη διαμονή των προσφύγων».

Το κέντρο του Ελαιώνα διαμορφώθηκε τμηματικά. Έτσι, τον Αύγουστο του 2015 κατασκευάστηκε το πρώτο τμήμα, το τμήμα Α όπως ονομάζεται, σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα περίπου δύο εβδομάδων, προκειμένου να μεταφερθούν οι πρόσφυγες που είχαν κατασκηνώσει στο Πεδίο του Άρεως.

Εικ. 26,27 Μεταφορά προσφύγων και μεταναστών από το Πεδίο του Άρεως στο κέντρο του Ελαιώνα

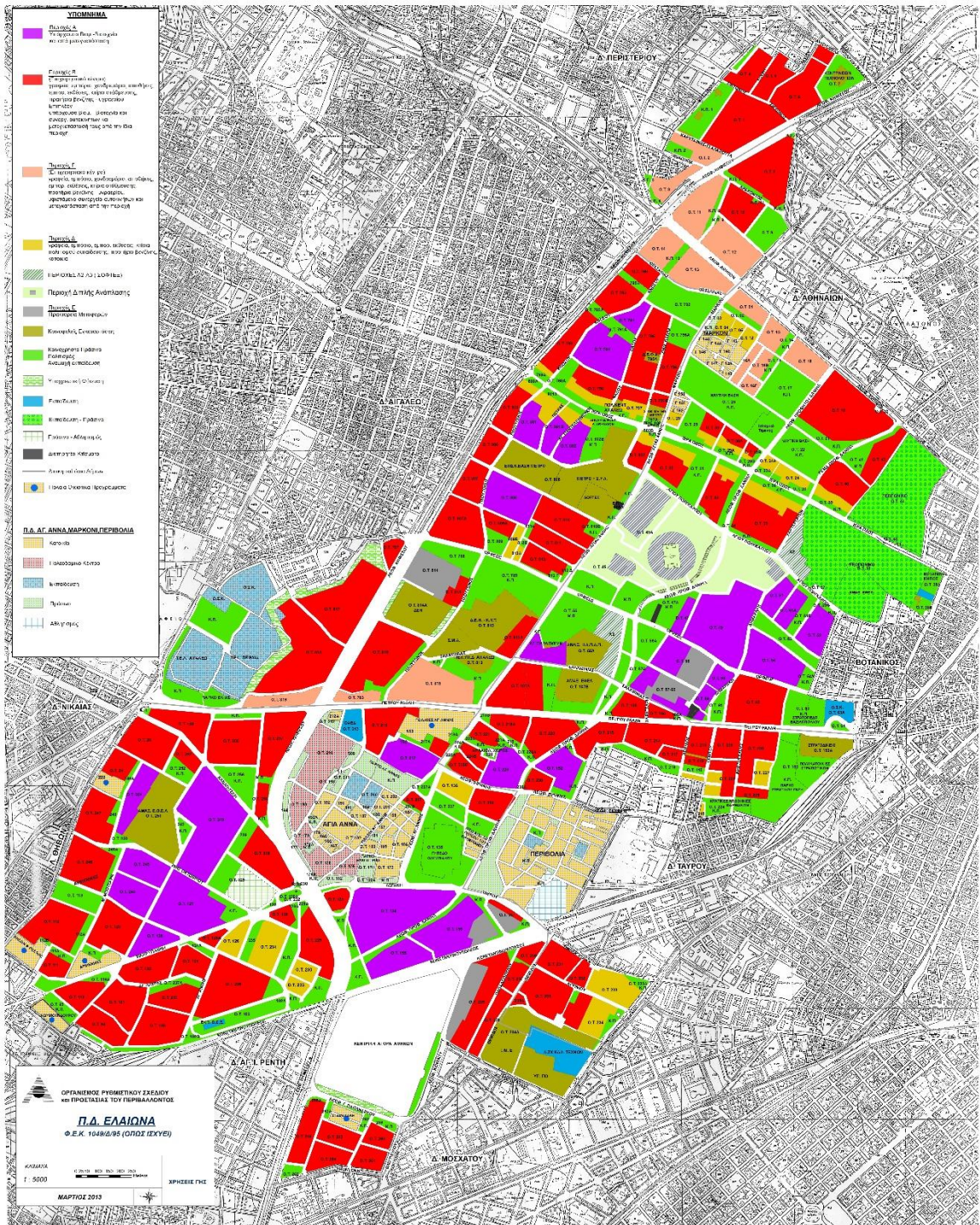
Εικ.28 Το κέντρο υποδοχής μεταναστών στον Ελαιώνα

Σε σχέση με τη χωροθέτηση του κέντρου υποδοχής, η θέση του είναι απομονωμένη, λόγω του ότι βρίσκεται μακριά από περιοχές κατοικίας, σε μια υποβαθμισμένη, πρώην βιομηχανική περιοχή με παλιές αποθήκες, εγκαταλειμμένα κτίρια και γενικά παρατημένη περιοχή που δημιουργεί αίσθημα ανασφάλειας. Παρόλα αυτά συγκρινόμενο με άλλα κέντρα υποδοχής στην Αττική, έχει πλεονεκτική θέση αφού βρίσκεται κοντά στο κέντρο της Αθήνας και κοντά σε σταθμό Μετρό.

Εικ.29, 30, 31 Η ευρύτερη περιοχή γύρω από το κέντρο υποδοχής στον Ελαιώνα

Το οικόπεδο στο οποίο δημιουργήθηκε το κέντρο υποδοχής του Ελαιώνα αποτελεί ιδιοκτησία του Δήμου Αθηναίων. Χαρακτηριστικό στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι διαμορφώθηκε σε περιοχή η οποία προοριζόταν για την αστική ανάπτυξη με τίτλο «Διπλή Ανάπλαση». Παρακάτω φαίνεται το Π.Δ. του Ελαιώνα στο οποίο είναι καθορισμένες και οι χρήσεις της περιοχής που προοριζόταν για τη «Διπλή Ανάπλαση».

Εικ. 32 Π.Δ. Ελαιώνα

Η συγκεκριμένη περιοχή του Ελαιώνα ήταν το ένα από τα δύο μέρη της Διπλής Ανάπλασης, το οποίο προοριζόταν για τη μετεγκατάσταση του γηπέδου του Παναθηναϊκού από τη Λεωφόρο Αλεξάνδρας. Η περιοχή της ανάπλασης στο Βοτανικό περιλάμβανε το ενοποιημένο Ο.Τ. 45-46-50 και το Ο.Τ. 45α όπως είχαν θεσμοθετηθεί με το ν. 3481/2006. Το πρώτο, το οποίο προοριζόταν για

μετεγκατάσταση του γηπέδου ποδοσφαίρου και των αθλητικών δραστηριοτήτων από τη Λεωφόρο Αλεξάνδρας και τη διαμόρφωση κοινόχρηστων χώρων αναψυχής και πρασίνου, με επιφάνεια 178.315 τ.μ. και ιδιοκτησίας του Δήμου Αθηναίων (εκτός μικρών τμημάτων), ενώ το δεύτερο που προοριζόταν για χρήση γραφείων-καταστημάτων, με επιφάνεια 43.000 τ.μ., ανήκε σε ιδιωτική εταιρεία (Διεθνής Τεχνική - Μπάμπης Βωβός Α.Ε.) (ΟΡΣΑ, 2012)

Εικ. 33 Η ανολοκλήρωτη κατασκευή του εμπορικού κέντρου

Η χρεοκοπία της εταιρείας Μπ.Βωβός την περίοδο της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα άφησε ανολοκλήρωτο τον σκελετό του εμπορικού κέντρου στο ΟΤ 45α. Όταν λοιπόν προέκυψε το ζήτημα της εγκατάστασης των Αφγανών προσφύγων, μέρος του ενοποιημένου οικοπέδου Ο.Τ. 45-46-50 παραχωρήθηκε από το Δήμο Αθηναίων με προγραμματική σύμβαση στο Υπουργείο Εσωτερικών για τη δημιουργία του κέντρου υποδοχής μεταναστών. Η αρχική χρηματοδότηση για την κατασκευή του κέντρου έγινε από το Υπουργείο Εργασίας. Στη συνέχεια παραχωρήθηκαν δύο επιπλέον κομμάτια για τη διαμόρφωση των επεκτάσεων.

Το ιστορικό του οικοπέδου αποτυπώνει μια σειρά από συνολικότερα κοινωνικά και πολιτικά φαινόμενα που επηρέασαν την αστικοποίηση της Αθήνας. Το «γιατί του Βωβού», όπως αναφέρεται από τους κατοίκους της περιοχής, αποτελεί χαρακτηριστικό σημάδι της οικονομικής κρίσης η οποία ξέσπασε διεθνώς το 2008 και έπληξε και την Ελλάδα. Μερικά χρόνια αργότερα, το 2011, η μέχρι τότε αναπτυσσόμενη εταιρεία του Μπ.Βωβού χρεοκόπησε αφήνοντας την κατασκευή ενός πολύ μεγάλης κλίμακας εμπορικού κέντρου

ανολοκλήρωτη. Παράλληλα τα σχέδια για τη μεταφορά του γηπέδου του Παναθηναϊκού στο διπλανό οικοπέδο στα πλαίσια της «διπλής ανάπλασης» πάγωσαν.

Για την επιλογή του συγκεκριμένου οικοπέδου, βεβαίως υπάρχει και η αντίθετη άποψη όπως ενδεικτικά εκφράζεται σε άρθρο της εφημερίδας *capital* (Δεβελέγκος, 2015) βασικό επιχείρημα του οποίου αποτελεί η μείωση της αξίας των ακινήτων της περιοχής και η περεταίρω υποβάθμιση της περιοχής, όπως επίσης και το ότι μια τέτοια χρήση αποτρέπει την ολοκλήρωση των μεγάλων αναπτυξιακών σχεδίων όπως είναι το εμπορικό κέντρο που γεινιάζει με τον προσφυγικό καταυλισμό. Η συγκεκριμένη άποψη τάσσεται υπέρ της οικονομικής ανάπτυξης χωρίς να λαμβάνει υπ' όψη τον ανθρώπινο παράγοντα.

Εικ. 34, 35, 36 Επίσκεψη στο κέντρο του Ελαιώνα 26_10_2015

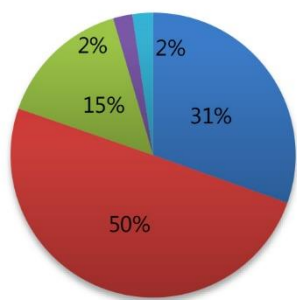
Ο αποκλεισμός από την πόλη και το «κλειστό σχήμα» των στρατοπέδων έχει να κάνει τόσο με τη χωροθέτηση όσο και με την περίφραξη και με τους περιορισμούς στη διέλευση σε αυτό.

Το κέντρο του Ελαιώνα θεωρείται ανοιχτή δομή, λόγω της δυνατότητας εισόδου- εξόδου για τους διαμένοντες. Παρόλα αυτά, υπάρχουν μια σειρά περιορισμών όπως το ωράριο, στη διάρκεια του οποίου είναι δυνατή η είσοδος και η έξοδος, που είναι 9 το πρωί έως 11 το βράδι, οι επισκέπτες αιτούνται άδειας για να εισέλθουν στο κέντρο και υπάρχει αστυνόμευση του χώρου σε εικοσιτετράωρη βάση. Σε συνέντευξη με τους ίδιους του πρόσφυγες αναφέρουν πώς η δομή του Ελαιώνα τους φαίνεται σαν φυλακή. Στη συνέντευξη με τον Α.Μ. αναφέρει πως ο ίδιος εργάστηκε και ως εθελοντής τόσο όταν ήταν εγκατεστημένοι στο λιμάνι του Πειραιά όσο και στη συνέχεια που εγκαταστάθηκε με την οικογένειά του στον Ελαιώνα. Ένα βράδι που επέστρεψε από τον Πειραιά

αργά το βράδι, έχοντας περάσει το επιτρεπόμενο ωράριο εισόδου- εξόδου, η υπηρεσία δεν του επέτρεψε την είσοδο παρόλο που τους εξήγησε την κατάσταση. Στη συνέχεια οργάνωσαν διαμαρτυρία και κατόρθωσαν να καταργήσουν τη δέσμευση του ωραρίου.

β. Πρόγραμμα παροχής στέγασης

Μορφές Στέγασης (έως 1 Ιουνίου 2016)

- Ξενοδοχεία/κτίρια
- Διαμερίσματα
- Χώροι φιλοξενίας/ μετεγκατάστασης (Λαγκαδίκια)
- Οικογένειες
- Θέσεις για ασυνόδευτα και χωρισμένα από την οικογένειά τους παιδιά

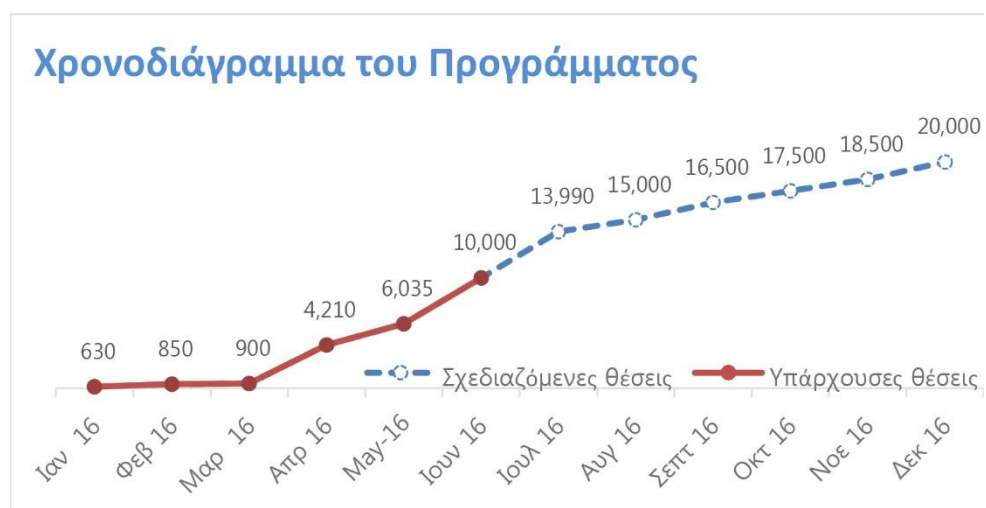
Παράλληλα με τη διαμόρφωση των κέντρων υποδοχής, με μορφή τυπικών στρατοπέδων, έχει δημιουργηθεί και πρόγραμμα παροχής στέγασης με δημιουργία θέσεων υποδοχής σε αυτόνομα διαμερίσματα, σε ξενοδοχεία και άλλα κτίρια, φιλοξενία σε οικογένειες. Σύμφωνα με τα στοιχεία που παρέχει η Ύπατη Αρμοστεία η υλοποίηση του προγράμματος ξεκίνησε το Νοέμβριο του 2015 από την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ. Τον Ιανουάριο του 2016 έλαβε χρηματοδότηση από την Ε.Ε. για να συνεχίσει το πρόγραμμα το τρέχον έτος και να δημιουργήσει σταδιακά 20.000 θέσεις υποδοχής. Το πρόγραμμα εστιάζει σε υποψήφιους για μετεγκατάσταση σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά επωφελούνται και άνθρωποι που ζητούν άσυλο στην Ελλάδα, δίνοντας προτεραιότητα στους πιο ευάλωτους. Από τον Νοέμβριο μέχρι τον Δεκέμβριο του 2015, στεγάστηκαν 710 άτομα από τα οποία 108 αναχώρησαν σε άλλα κράτη της Ε.Ε. Επίσης, παρέχεται στους αιτούντες άσυλο και υποψήφιους

για μετεγκατάσταση που έχουν στεγαστεί βασική βοήθεια, όπως φαγητό, είδη προσωπικής υγιεινής, υπηρεσίες διερμηνείας και συνοδείας, παραπομπή σε ιατρικές δομές και περιορισμένη ψυχοκοινωνική και νομική βοήθεια. (UNHCR, Ιούνιος 2016b)

Μιλώντας με τον εκπρόσωπο της ΜΚΟ Asante και μέλους του συμβουλίου ένταξης μεταναστών του Δήμου Αθηναίων Ν.Μ.Κ., τον Ιούνιο του 2016, μας εξηγεί πως «οι θέσεις που έχουν δημιουργηθεί είναι λίγες και ότι πολλά

ευάλωτα άτομα όπως έγγυες γυναίκες και ασυνόδευτα παιδιά δεν έχουν αποκτήσει θέση στέγασης με το συγκεκριμένο πρόγραμμα».

Το πρόγραμμα υλοποιείται σε συνεργασία με δημοτικές αρχές και επιχειρησιακούς εταίρους (ΜΚΟ), που αναζητούν οικογένειες που ενδιαφέρονται να προσφέρουν φιλοξενία, νοικιάζουν ιδιωτικά διαμερίσματα και δωμάτια σε ξενοδοχεία.

Όπως αναφέρεται στα στοιχεία που δίνει η Ύπατη Αρμοστεία για το πρόγραμμα στέγασης, έχει αυξηθεί ο χρόνος που χρειάζεται να περάσουν οι αιτούντες άσυλο στους χώρους στέγασης λόγω του αργού ρυθμού υλοποίησης του Προγράμματος Μετεγκατάστασης, συμπεριλαμβανομένου του μικρού αριθμού αναχωρήσεων σε άλλα κράτη μέλη της Ε.Ε.. Ενώ ο αρχικός σχεδιασμός ήταν για οκτώ εβδομάδες, σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να ξεπεράσει τους έξι μήνες, γεγονός που έχει επιπτώσεις στις οικονομικές πτυχές του προγράμματος όσο και σε ζητήματα επάρκειας θέσεων. (UNHCR, Ιούνιος 2016b)

Εταίρος	Διαθέσιμες θέσεις και/ή σε χρήση 01/06/2016	Θέσεις που σχεδιάζονται να διατεθούν ως τα τέλη Ιουλίου
Praksis	3.659	7.400
Δήμος Αθηνών μέσω της Εταιρείας Ανάπτυξης και Τουριστικής Προβολής Αθηνών (ΕΑΤΑ)	36	1.200
ΑΡΣΙΣ	24	600
Solidarity Now	133	880
ΝΟΣΤΟΣ	352	350
Ηλιαχτίδα	200	230
Δήμος Θεσσαλονίκης	0	330
Υ.Α. μέσω ξενοδοχείων και διαμερισμάτων	1.005	2.000
Υ.Α. μέσω χώρων φιλοξενίας / μετεγκατάστασης (Λαγκαδίκια)	885	1.000
Σύνολο	6.294	13.990

6B.2. Στοιχεία για τη λειτουργία του κέντρου/ Σύμπραξη κράτους με ιδιωτικούς φορείς και ΜΚΟ

Το κέντρο οργανώνεται από πλευράς κράτους από την Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής του Υπουργείου Εσωτερικών και Εσωτερικής Ανασυγκρότησης. Η Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής συνεργάζεται:

- Με την Ύπατη Αρμοστεία Ο.Η.Ε. για τους πρόσφυγες
- Με τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης (Δ.Ο.Μ.)
- Με την διακυβερνητική οργάνωση Intergovernmental Consultations on Migration, Asylum and Refugees (IGC)
- Με την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία υποστήριξης για το Άσυλο – EASO (Υπουργείο Εσωτερικών και Εσωτερικής Ανασυγκρότησης, Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής)

Οι παραπάνω οργανώσεις έχουν κέντρα εντός του καταυλισμού του Ελαιώνα. Επίσης, υπάρχουν και άλλες οργανώσεις που δρουν στο κέντρο και τις οποίες συντονίζει το προσωπικό της Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής. (ΝΟΣΤΟΣ, που είναι υπεύθυνη για τη διοικητική οργάνωση και σίτιση στο κέντρο, ΙΑΣΙΣ, που έχει αναλάβει την ψυχοκοινωνική υποστήριξη, ΜΕΤΑΔΡΑΣΗ, που έχει αναλάβει τις μεταφράσεις, Ερυθρός Σταυρός, Κέντρο Ελέγχου και πρόληψης νοσημάτων, Γιατροί χωρίς σύνορα, Γαλλική αποστολή)

Επίσης, έχει διαμορφωθεί και χώρος οδοντιατρείου, ο οποίος έχει στηθεί εθελοντικά με δωρεά μιας καρέκλας οδοντιατρείου. Υποστηρικτικά χρησιμοποιούνται δομές του Δήμου Αθηναίων, όπως ιατρεία, ο Ξενώνας Φιλοξενίας Κακοποιημένων Γυναικών του Δήμου Αθηναίων κα.

Εικ.37, 38, 39_ Επίσκεψη στο κέντρο του Ελαιώνα 13_7_2016

Η διαμονή στους χώρους των κοντίνερ είναι οργανωμένη ανά ομάδες. Το τμήμα Α χωρίζεται σε τρεις τομείς: στον πρώτο τομέα, κοντά στην είσοδο και τους διοικητικούς χώρους διαμένουν οι ευπαθείς ομάδες (μονογονεϊκές οικογένειες, άνθρωποι που έχουν κάποιο ιατρικό πρόβλημα κα), στο δεύτερο τομέα οι οικογένειες με μικρά παιδιά και στον τρίτο μόνοι ενήλικες(κυρίως άνδρες) και οικογένειες με μεγάλα παιδιά. Τα τμήματα Β και Γ χωρίζονται σε τομείς ανά εθνικότητα. Το κάθε κοντίνερ έχει δύο δωμάτια και σε κάθε κοντίνερ μένει μία μεγάλη οικογένεια ή δύο ολιγομελείς οικογένειες.

Εικ.40, 41_ Επίσκεψη στο κέντρο του Ελαιώνα 13_7_2016

Υπάρχει μία μεγάλη τέντα, η οποία χρησιμοποιείται ως κοινόχρηστος χώρος για εκδηλώσεις, δραστηριότητες για τα παιδιά κτλ. Σε αυτόν το χώρο λειτουργεί παιδότοπος, με δράσεις από ΜΚΟ και αυτοοργανωμένες ομάδες εκτός από την Κυριακή, που οργανώνονται δράσεις έξω από το κέντρο (θέατρο, αθλητικοί αγώνες κλπ) Τον Ιούλιο του 2016 κατασκευάστηκε παιδική χαρά με χορηγία από την εταιρεία GOOGLE. Επίσης, υπάρχει πρόβλεψη χώρου για τη διαμόρφωση γηπέδου ποδοσφαίρου 4Χ4. Στην πρώτη φάση όπου ο κόσμος στον καταυλισμό ήταν περίπου 700 άτομα το φαγητό μαγείρευε η υπηρεσία του ναυτικού. Στη συνέχεια έκανε σύμβαση με catering το οποίο διανέμει φαγητό. Την πρώτη περίοδο υπήρχε ένας χώρος διαμορφωμένος σε τραπεζαρία, τώρα που είναι μόνιμη η εγκατάσταση τρώνε στα κοντίνερ. Στον καταυλισμό το μαγείρεμα απαγορεύεται για λόγους ασφάλειας. Στην εγκατάσταση έχει διαμορφωθεί σύστημα ύδρευσης και αποχέτευσης και υπάρχει σύστημα ηλεκτροδότησης των κοντίνερ. Επίσης, τα κοντίνερ έχουν air condition. Η όλη κατασκευή ανατέθηκε σε εργολάβο ο οποίος την υλοποίησε.*

*Τα παραπάνω στοιχεία έχουν προκύψει από συνεντεύξεις με το διοικητικό προσωπικό της Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής του Υπουργείου Εσωτερικών που εργάζεται στο κέντρο υποδοχής στον Ελαιώνα, καθώς και με τον αντιδήμαρχο Αθηναίων, υπεύθυνο για το μεταναστευτικό

Εικ.42,43 Επίσκεψη στο κέντρο του Ελαιώνα 13_7_2016

6B.3. Αποκλεισμός / Ένταξη στο εκπαιδευτικό σύστημα

Το ζήτημα της μόρφωσης απασχολεί όλη την κοινότητα στο κέντρο του Ελαιώνα. Η διαβίωση με μονιμότερους όρους έθεσε το ερώτημα του τρόπου με τον οποίο θα ενταχθούν στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας τα παιδιά των προσφύγων. Μέχρι και τον Σεπτέμβρη οι πρωτοβουλίες ήταν αποσπασματικές και στηρίζονταν σε παρεμβάσεις αλληλέγγυων ομάδων και ΜΚΟ. Το καλοκαίρι κάποια ιδιωτικά σχολεία έδωσαν δυνατότητα συμμετοχής σε παιδιά προσφύγων σε καλοκαιρινές δραστηριότητες. Οι προσπάθειες όμως αυτές δεν έλυναν ουσιαστικά το πρόβλημα, όπως αναφέρουν γονείς πρόσφυγες γιατί προσέφερε για έναν αριθμό παιδιών μια δημιουργική απασχόληση και όχι πρόσβαση στην εκπαίδευση για όλα τα παιδιά προσφύγων. Η συζήτηση για την ένταξη των παιδιών προσφύγων στη δημόσια εκπαίδευση, τροφοδοτήθηκε σε μεγάλο βαθμό και από την παρέμβαση των σωματείων δασκάλων και εκπαιδευτικών που έθεσαν ως αίτημα την ένταξη των παιδιών στο δημόσιο σχολείο.

Παρόλα αυτά η νέα σχολική χρονιά έχει ξεκινήσει και το πρόγραμμα το οποίο το Υπουργείο Παιδείας έχει εξασφαλίσει για τους πρόσφυγες είναι τα απογευματινά τμήματα ένταξης. Η αναπληρώτρια υπουργός Παιδείας Σία Αναγνωστοπούλου δήλωσε ότι «τα παιδιά προσχολικής ηλικίας θα λάβουν εκπαίδευση μέσα στα camps. Τα παιδιά Δημοτικού και Γυμνασίου-Λυκείου θα μεταφερθούν σε κοντινά σχολεία. Στην αρχή, σε τάξεις υποδοχής». (Κάτσικας, 2016)

Ο Α.Μ., πρόσφυγας από τη Συρία, αναφέρει πως «τα απογευματινά προγράμματα δεν είναι αρκετά για τη μόρφωση των παιδιών και πως ένταξη στο εκπαιδευτικό σύστημα σημαίνει τη συμμετοχή και στα πρωινά τμήματα μαζί με τα ελληνόπουλα». Παρόλο που οι πρόσφυγες έχουν το δικαίωμα συμμετοχής στα πρωινά τμήματα, αυτό έχει γίνει κατορθωτό μόνο στις περιπτώσεις που έχουν βοηθήσει κινήσεις αλληλεγγύης και τα σωματεία δασκάλων και εκπαιδευτικών με παραστάσεις διαμαρτυρίας στις διευθύνσεις εκπαίδευσης που σε πολλές περιπτώσεις φέρνουν αντιρρήσεις, αλλά και με την οργάνωση των μετακινήσεων για τις οποίες δεν υπάρχει πρόβλεψη από το κράτος.

Σε ανακοίνωση του συλλόγου εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης «Ο Περικλής» αναφέρεται στο ζήτημα της διευκόλυνσης από το κράτος, έτσι ώστε να ξεπεραστούν δυσκολίες και δυστοκίες και να γίνει η εκπαίδευση ελκυστική. Επίσης, τονίζουν το γεγονός ότι η εκπαίδευση των παιδιών των προσφύγων και μεταναστών χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή γιατί τα παιδιά αυτά έχουν στερηθεί την εκπαίδευση για μεγάλο χρονικό διάστημα και έχουν ιδιαίτερα τραυματικές εμπειρίες. Γι' αυτό χρειάζονται επαγγελματίες εκπαιδευτικοί με σταθερές σχέσεις εργασίας μέσα από μαζικούς διορισμούς μόνιμου προσωπικού. (Σύλλογος Εκπαιδευτικών «ο Περικλής», 2016)

Εικ.44 Πρώτη ημέρα στο σχολείο για τα παιδιά του City Plaza

Επίσης, ο συντονισμός σωματείων, φοιτητικών συλλόγων και συλλογικοτήτων για το προσφυγικό/μεταναστευτικό αναφέρει σε ανακοίνωσή του πως στόχος τους είναι «η εγγραφή των προσφυγόπουλων, όπου κι αν διαμένουν, στα πρωινά τμήματα των σχολείων μαζί με όλα τα άλλα παιδιά, η μεταφορά τους από τα στρατόπεδα προς τις σχολικές μονάδες, η διαμόρφωση όλων των υποστηρικτικών δομών (τμήματα υποδοχής και ένταξης) με μόνιμους μαζικούς διορισμούς εκπαιδευτικών χωρίς την εμπλοκή ΜΚΟ και ιδιωτών». (Συντονισμός για το προσφυγικό/μεταναστευτικό, 4.10.2016)

6Γ. Συλλογική οργάνωση για υπέρβαση των αποκλεισμών και το αίτημα για συνύπαρξη

Οι τόποι θέτουν με μια συγκεκριμένη μορφή το ερώτημα της συνύπαρξής μας. Και αυτό το ερώτημα είναι το κεντρικό ερώτημα του πολιτικού. (Massey, 2008: 246) Μια σειρά από κινήσεις τόσο συλλογικοτήτων που έχουν δημιουργήσει οι ίδιοι οι πρόσφυγες όσο και πρωτοβουλιών συντονισμού προσφύγων και Ελλήνων, θέτουν με διάφορους τρόπους το ζήτημα της ισότιμης συνύπαρξης στο χώρο.

Εικ.45,46 Επίσκεψη στο κέντρο υποδοχής 13_7_2016

Όπως αναφέρει ο Α.Μ., Σύριος πρόσφυγας που μένει στο κέντρο του Ελαιώνα, «έχουμε δημιουργήσει ομάδα η οποία έχει αναλάβει την καθαριότητα της κατασκήνωσης. Τα άτομα που έχει προσλάβει η ΜΚΟ δεν επαρκούν». Επίσης, μέσω της ίδιας επιτροπής οργανώθηκε διαμαρτυρία στην οποία συμμετείχε η πλειοψηφία των προσφύγων που μένουν στον Ελαιώνα για το φαγητό. Όπως αναφέρει ο Α.Μ. «η ποιότητα του φαγητού που τους προσφέρουν είναι άθλια με αποτέλεσμα οι περισσότεροι πρόσφυγες να το πετάνε και να μαγειρεύουν οι ίδιοι στα κοντέινερ». Οι πρόσφυγες στο κέντρο του Ελαιώνα βρίσκονται σε συντονισμό με αρκετές ομάδες αλληλέγγυων που τους βοηθούν σε ζητήματα όπως η τροφοδοσία με είδη πρώτης ανάγκης τα οποία είναι σε καθημερινή βάση σε έλλειψη, πάνες, καθαριστικά, γάλα για τα μωρά. Αλλά και οι υπόλοιπες πρωτοβουλίες που έχουν αναφερθεί, όπως η συμμετοχή σε πορείες με κύριο αίτημα το άνοιγμα των συνόρων και τις άθλιες συνθήκες διαβίωσης, ή την εγγραφή των παιδιών στα σχολεία τις έχουν λάβει συντονισμένα με ομάδες Ελλήνων αλληλέγγυων.

Εικ.47,48 Το φαγητό πετιέται γιατί όπως τονίζουν οι πρόσφυγες είναι πολύ κακής ποιότητας

Επίσης, σημαντική πρωτοβουλία αποτελεί η κατάληψη του επταώροφου ξενοδοχείου City Plaza, το οποίο παρέμενε κλειστό επί επτά χρόνια. Η κατάληψη έγινε από την Πρωτοβουλία Αλληλεγγύης στους Οικονομικούς και Πολιτικούς Πρόσφυγες από κοινού με εκατοντάδες πρόσφυγες. Είναι ένα αυτοοργανωμένο εγχείρημα στέγασης προσφύγων στην περιοχή Βικτώριας/Αγ. Παντελεήμονα στο οποίο διαμένουν 400 άτομα, μεταξύ των οποίων περισσότερα από 180 παιδιά. Οι περίπου 100 οικογένειες που μένουν στην κατάληψη έχουν ξεχωριστά δωμάτια και σκοπός είναι να έχουν μια αξιοπρεπή διαβίωση όσο είναι εγκλωβισμένες στην Ελλάδα μετά το σφράγισμα των συνόρων. (Μαραγκίδου, 2016)

Σε δηλώσεις που έκαναν από το ξενοδοχείο City Plaza, μέλη της οργανωτικής ομάδας, αναφέρθηκαν στους βασικούς λόγους που προκαλούν την προσφυγιά και είναι ο πόλεμος, η φτώχεια και η εξαθλίωση. Επίσης, αναφέρθηκαν στη στάση της Ευρώπης που παρομοιάζεται με φρούριο λόγω των κλειστών συνόρων και της σκληρής στάσης που κρατάει απέναντι στους πρόσφυγες προκειμένου να μην περάσουν τα σύνορά της και στη συμφωνία της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την Τουρκία που καταργεί τη συνθήκη της Γενεύης.

Επίσης, τονίζουν την ανυπαρξία του κράτους όσον αφορά σε θέματα όπως η στέγαση, η σίτιση, η ιατρική περίθαλψη, η αδιαφορία για τα νομικά δικαιώματά τους. Το αίτημα αυτής της πρωτοβουλίας είναι η πραγματική ενσωμάτωση των προσφύγων στην κοινωνία και όχι η απομόνωσή τους σε στρατόπεδα συγκέντρωσης.

Τα βασικά αιτήματα που έχουν αναπτυχθεί από το κίνημα αλληλεγγύης είναι εκείνα που οι ίδιοι οι πρόσφυγες αναδεικνύουν. Με πρώτο το άνοιγμα των συνόρων προκειμένου να μπορέσουν να συνεχίσουν το ταξίδι τους για τους τόπους στους οποίους μπορούν να βρουν καλύτερες συνθήκες διαβίωσης. Επίσης, τους απασχολεί το γεγονός ότι τα παιδιά τους χάνουν χρόνο και δεν έχουν πρόσβαση στη μόρφωση.

Σε κείμενό τους οι εκπρόσωποι της κατάληψης του City Plaza αναφέρουν: *«Το καθεστώς εξάιρεσης που ετοιμάζεται για τους πρόσφυγες, είναι προφανές, ότι αν επιτύχει δεν θα σταματήσει σε αυτούς, αλλά θα επεκταθεί ως μοντέλο σε ευρύτερα κομμάτια της κοινωνίας, η οποία έχει βιώσει πολύ έντονα τα τελευταία χρόνια τις πολιτικές φτώχειας, καταστολής και αποκλεισμού».* (Πρωτοβουλία Αλληλεγγύης στους Οικονομικούς και Πολιτικούς Πρόσφυγες, 2016)

Όλες οι παραπάνω πρωτοβουλίες θέτουν το ζήτημα του ανήκειν στις πόλεις, μιλάνε για ανοικτότητα και θέτουν την πρόκληση της συνύπαρξης. Όπως αναφέρει η D.Massey μια ήδη εδραιωμένη πρακτική ίσως μετακινήσει τη φαντασία μας η οποία μπορεί να προκαλέσει μια αναθεώρηση(ή τουλάχιστον περισσότερη συζήτηση) άλλων πρακτικών.(Massey, 2008: 246)

Το κίνημα αλληλεγγύης που δημιουργήθηκε στην Ελλάδα έχει αποτελέσει αντίβαρο στην ελλιπή προσπάθεια διαχείρισης της ανθρωπιστικής κρίσης από την κυβέρνηση. Ο πρόεδρος της αφγανικής κοινότητας στην Ελλάδα αναφέρει πως «για τους πρόσφυγες η αλληλεγγύη που δέχθηκαν από τους Έλληνες αποτέλεσε πολύ σημαντικό σημείο στη διαμονή τους στην Ελλάδα, τη στιγμή που οι ΜΚΟ λειτουργούν αποσπασματικά, επιλύοντας μερικώς τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι πρόσφυγες, ανάλογα με το είδος του προγράμματος που χρηματοδοτεί κάθε φορά την εργασία τους».

Χαρακτηριστικά για το ρόλο και τη θέση των ΜΚΟ είναι και τα λόγια του Ν.Μ.Κ., εκπρόσωπου της ΜΚΟ Asante για τις πρωτοβουλίες του κινήματος αλληλεγγύης για στέγαση προσφύγων και μεταναστών. Αναφέρει πως «δε λύνουν το πρόβλημα, δεν έχουν μόνιμα χαρακτηριστικά και πως τέτοιες πρωτοβουλίες χρειάζονται όταν θα έχουν ολοκληρωθεί τα θεσμικά βήματα από το κράτος, γιατί δεν ελέγχεται η κινητικότητα. Μετά τις ευθύνες ζητάνε από την κυβέρνηση. Στη Θεσσαλονίκη έγινε επιχείρηση εκκένωσης των καταλήψεων». Η άποψη αυτή είναι ενδεικτική της ταύτισης με την κυρίαρχη πολιτική η οποία θέτει

ως βασικό στόχο των τόπων διαμονής προσφύγων/μεταναστών, όχι τόσο την εξασφάλιση των δικαιωμάτων τους όσο τον έλεγχο της κινητικότητάς τους. Κι ενώ οι πρωτοβουλίες αλληλεγγύης κατά την άποψη των ίδιων των προσφύγων λειτούργησαν ευεργετικά και ανακουφιστικά στα προβλήματά τους, η άποψη του εκπροσώπου της ΜΚΟ φαίνεται να είναι διαφορετική τονίζοντας πως οι πρωτοβουλίες αυτές δημιουργούν προβλήματα στην κυβέρνηση σε αυτή τη φάση.

Εικ.49 Βοήθεια από αλληλέγγυους στο Πεδίο του Άρεως

Εικ.50,51 Πορεία στο κέντρο της Αθήνας

7. Συμπεράσματα

Στο κέντρο του Ελαιώνα αυτό που αναδεικνύεται από τα επιμέρους στοιχεία είναι η έλλειψη ενός συνολικού κρατικού σχεδίου το οποίο να στοχεύει στην ένταξη προσφύγων και μεταναστών με όρους μονιμότητας και λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαίτερες ανάγκες που πρέπει να καλυφθούν λόγω του επιβαρυσμένου και δύσκολου παρελθόντος και διαδρομής που έχουν. Ένα πολιτικό σχέδιο που να υποστηρίζει με «πραγματικούς» όρους τις οδηγίες και τα συμπεράσματα φορέων όπως η Ύπατη Αρμοστεία, για τη διαχείριση τέτοιων καταστάσεων και να τις εξειδικεύει για τους συγκεκριμένους ανθρώπους, με το συγκεκριμένο πολιτισμό, διαδρομή και ιδιαιτερότητες. Απέναντι σε αυτό το έλλειμμα, αντίβαρο αποτελούν οι κινήσεις των ίδιων των προσφύγων και μεταναστών και των ντόπιων αλληλέγγυων σε αυτούς, οι οποίες δείχνουν παραδείγματα διαφορετικών αφηγήσεων της διαμονής των προσφύγων στη χώρα.

Το κέντρο του Ελαιώνα έχει ήδη διάρκεια ζωής παραπάνω από έναν χρόνο. Διαμορφώθηκε ως δομή προσωρινής εγκατάστασης αλλά πλέον λειτουργεί ως δομή με πιο μόνιμο πληθυσμό. Οι διεθνείς πολιτικές εξελίξεις όπως διαμορφώθηκαν άλλαξαν τις ανάγκες για τις οποίες δημιουργήθηκε το κέντρο του Ελαιώνα. Φαίνεται, δηλαδή, πως ήδη επιβεβαιώνονται οι οδηγίες της Ύπατης Αρμοστείας που αναφέρουν πως «οι κατασκηνώσεις σε κατάσταση ανάγκης πρέπει να έχουν πρόβλεψη για πιο μόνιμη διαμονή και μάλιστα να δημιουργείται και σχέδιο εξόδου αφού έχει παρατηρηθεί πως συνήθως δημιουργούνται παρατεταμένες προσφυγικές καταστάσεις που διαρκούν περισσότερο από τις προβλέψεις». (UNHCR, 2007)

Η μετανάστευση σχετίζεται με την πολιτική αστάθεια, την οικονομική κρίση και την πολιτική της ανισόμετρης κατανομής πόρων, τόσο μεταξύ των κρατών στο παγκόσμιο επίπεδο με αποτέλεσμα την ανισόμετρη ανάπτυξη, όσο και μεταξύ των πολιτών στο τοπικό επίπεδο των πόλεων και των εθνών με αποτέλεσμα τον κοινωνικό αποκλεισμό. Στη συγκεκριμένη συγκυρία η πολιτική αυτή εντείνεται με χαρακτηριστικό παράδειγμα την αντίφαση ότι ενώ οι μετανάστες αποτελούν το πιο ευάλωτο κοινωνικά κομμάτι, είναι αυτοί που βιώνουν και με μεγαλύτερη ένταση τον αποκλεισμό από πόρους και αξιοπρεπείς συνθήκες ζωής. (βλ. τα συμπεράσματα της Ύπατης Αρμοστείας για τις

παρατεταμένες προσφυγικές καταστάσεις). Έχει σημασία να βλέπει κανείς τις κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές προεκτάσεις για να μπορεί να αναγνωρίσει τις πραγματικές ανάγκες που προκύπτουν στους ανθρώπους και να δημιουργεί ένα ρεαλιστικό σχέδιο αντιμετώπισης των δύσκολων καταστάσεων που έχουν δημιουργηθεί.

Τα κέντρα υποδοχής μαζί με την πολιτική συνοριακών ελέγχων και δημιουργίας φραχτών στις συνοριακές περιοχές, αποτελούν εμβληματικά στοιχεία της πολιτικής η οποία προσπαθεί να καταστείλει την πληθυσμιακή κινητικότητα. Ο αποκλεισμός που βιώνουν οι μετανάστες στα κέντρα υποδοχής, όπως αυτό του Ελαιώνα, σχετίζεται με μια σειρά από παράγοντες που αποδεικνύουν πως ο χώρος είναι προϊόν αλληλοσυσχετισμών το οποίο συνίσταται μέσα από αλληλεπιδράσεις, από την απεραντοσύνη του παγκόσμιου μέχρι το πολύ μικρό. (Massey, 2008: 27) Πράγματι, στο σύνολο των συνεντεύξεων αναδεικνύεται ως το μεγαλύτερο πρόβλημα για αυτούς, ο αποκλεισμός τους από τη χώρα επιλογής τους, όπως επίσης και οι τεράστιες γραφειοκρατικές καθυστερήσεις στα αιτήματα για προστασία και μετεγκατάσταση. Η συνθήκη αυτή που έχει δημιουργηθεί από τη σκληρή πολιτική που εφαρμόζει η ΕΕ δημιουργεί μία κατάσταση αβεβαιότητας, θυμού και έντασης σε ανθρώπους με πολύ επιβαρυνμένο και δύσκολο παρελθόν.

Τα νούμερα που αναφέρει η Ύπατη Αρμοστεία για τον αριθμό θανάτων προσφύγων στην προσπάθεια να διασχίσουν τα «κλειστά» σύνορα είναι ενδεικτικά της αποτυχίας της συγκεκριμένης πολιτικής να διαχειριστεί το πρόβλημα με όρους πραγματικών ζώων και όχι οικονομικών δεικτών, αποσπασμένων από οποιαδήποτε κοινωνική και ανθρώπινη συνθήκη. Επίσης, αποδεικνύουν την απελπισία στην οποία έχει περιέλθει ένας μεγάλος αριθμός ανθρώπων που μπορεί να μην έχει τη θεσμική κατοχύρωση του «πρόσφυγα» ή τα απαιτούμενα ταξιδιωτικά έγγραφα, όμως παρόλα αυτά φαίνεται να έχει πραγματική ανάγκη να ξεφύγει από καταστάσεις που δεν του επιτρέπουν αξιοπρεπή ζωή, επιλέγοντας ένα πολύ επικίνδυνο, παράνομο ταξίδι.

Η πραγματική κατάσταση που έχει δημιουργηθεί δείχνει πως τα θεσμικά όρια που καθορίζουν τον πρόσφυγα και τον μετανάστη, τον νόμιμο από τον παράτυπο μετανάστη, είναι ρευστά και έχουν πολιτικές προεκτάσεις. Σχετίζονται με την πολιτική επιλογή να δεχθεί, για παράδειγμα, η ΕΕ να φιλοξενήσει έναν αριθμό από αυτούς ή όχι. Ακόμα και η διάκριση ανάμεσα στις εθνικότητες των

Αφγανών και Σύριων όσον αφορά το δικαίωμά τους για μετεγκατάσταση στην Ευρώπη, είναι θολό, αν λάβει κανείς υπόψη τη μακροχρόνια πολεμική κατάσταση που επικρατεί και στο Αφγανιστάν, όπως αναφέρει στη συνέντευξη ο πρόεδρος της αφγανικής κοινότητας στην Ελλάδα. Αυτό που κυριαρχεί είναι η απροθυμία της Ευρωπαϊκής Ένωσης να υπάρξει μια ισότιμη κατανομή στη φιλοξενία προσφύγων. Είναι χαρακτηριστικό ότι η συμφωνία ΕΕ- Τουρκίας είχε ως βασικό στόχο την απομάκρυνση ενός αριθμού «παράτυπων» μεταναστών από τα εδαφικά όρια της ΕΕ, ενώ το πρόγραμμα για μετεγκατάσταση προσφύγων από την Τουρκία στην ΕΕ παρέμεινε σε εθελοντική βάση, με βάση τις προθέσεις των επιμέρους κρατών. Ακόμα και εντός της ΕΕ φαίνεται πως αυτό που κυριαρχεί είναι η πολιτική του ανταγωνισμού μεταξύ των κρατών, με τις νοτιοανατολικές χώρες της ΕΕ να αξιοποιούνται ως ζώνες ανάσχεσης, με το συμφωνηθέν σχέδιο για μετεγκατάσταση προσφύγων σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες να έχει υλοποιηθεί μέχρι στιγμής μόνο σε ποσοστό 4%.

Ο υποκριτικός συνδυασμός εξύμνησης της (άνισης) ελεύθερης μετακίνησης κεφαλαίου από τη μια πλευρά με το στυγνό έλεγχο επάνω στη μετακίνηση του εργατικού δυναμικού από την άλλη που αναφέρει η Massey για την περίοδο της παγκοσμιοποίησης του νεοφιλελεύθερου καπιταλισμού (Massey, 2008: 20), σήμερα γίνεται ακόμα εντονότερος λόγω των αυστηρών μέτρων καταστολής της κινητικότητας που παίρνει η ΕΕ, στις συνοριακές ζώνες και στα κέντρα υποδοχής στα οποία τα όρια μεταξύ ανθρωπιστικής βοήθειας και καταστολής είναι ρευστά. Η παραπάνω πολιτική αφήγηση παρουσιάζεται ως η μοναδική και η διαχείριση του χώρου στατική. Όμως «ο χώρος όχι απλώς δεν είναι νεκρός και πάγιος, αλλά το ίδιο το τεράστιο μέγεθος των προκλήσεων του σημαίνει ότι οι στρατηγικές για τον έλεγχό του έχουν υπάρξει πολλές, ποικίλες και επίμονες». Η συνέχιση του επικίνδυνου ταξιδιού από τους μετανάστες δείχνουν πως υπάρχει και άλλη εναλλακτική αφήγηση από την κυρίαρχη η οποία σε πολλές περιπτώσεις κοστίζει την ίδια τους τη ζωή. (Massey, 2008: 34)

Θεωρώντας το δικαίωμα στην πόλη, όχι μόνο απλώς ως υλική πρόσβαση στον αστικό χώρο, αλλά ως «ένα ανανεωμένο δικαίωμα στην αστική ζωή» (Lefebvre, 1996), η κατάργηση των αποκλεισμών στην επιλογή του τόπου στον οποίο θα ξαναστήσουν τη ζωή τους οι πρόσφυγες αποτελεί πολύ σημαντικό δικαίωμά τους. Οι πρόσφυγες και μετανάστες αποτελούν το πιο πληττόμενο κομμάτι της διεθνούς κοινωνίας και η ισότιμη ένταξή τους σε μια

κοινωνία απαιτεί περισσότερες παροχές από αυτές που απαιτούνται για τους υπόλοιπους. Με βάση αυτό, θεωρούμε σοβαρό λόγο το δίκτυο φίλων και συγγενών που πολλές φορές αποτελεί λόγο για την επιλογή χώρας, ή τη δυνατότητα εύρεσης εργασίας και μόρφωσης ως κριτήρια για τον τόπο που θα ξαναστήσουν τη ζωή τους. Το σχέδιο το οποίο εφαρμόζεται δεν φαίνεται να παίρνει τέτοιους παράγοντες υπ' όψη.

Στο τοπικό επίπεδο του κέντρου του Ελαιώνα η απομόνωση εντοπίζεται λόγω χωροθέτησης της εγκατάστασης σε ένα περιφραγμένο οικοπέδο εντός μιας υποβαθμισμένης περιοχής η οποία δεν ενδείκνυται για κατοικία. Επίσης, στο γεγονός ότι υπάρχει έλεγχος εισόδου- εξόδου και απαιτείται άδεια για την επίσκεψη στο κέντρο. Η πρωτοβουλία του City Plaza καθώς και άλλων καταλήψεων στις οποίες στεγάζονται πρόσφυγες και μετανάστες, δείχνουν μια άλλη αντιμετώπιση του ζητήματος που έχει κατεύθυνση την ένταξη στις πόλεις και στη ζωή τους. Η αντιμετώπιση αυτή φαίνεται να είναι αποτελεσματική όπως αναφέρουν οι ίδιοι οι πρόσφυγες που διαμένουν σε τέτοιους χώρους.

Το πρόγραμμα στέγασης σε σπίτια, ξενοδοχεία και καταλύματα εντός του αστικού ιστού των πόλεων που έχει αρχίσει να υλοποιείται, ενώ είναι σε πολύ πιο θετική κατεύθυνση συγκριτικά με τα κέντρα υποδοχής, υλοποιείται πολύ αργά και απευθύνεται προς το παρόν σε πολύ μικρό αριθμό προσφύγων.

Εκτός όμως από αυτούς τους παράγοντες είναι και ο αποκλεισμός από τους πόρους και αγαθά μιας αξιοπρεπούς ζωής, που δημιουργεί απομόνωση. Για παράδειγμα η πρόσβαση στο εκπαιδευτικό σύστημα. Δεν αρκεί μόνο να δίνεται από το νόμο το δικαίωμα για συμμετοχή στο δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα. Είναι απαραίτητη η ύπαρξη σχεδίου που να το υποστηρίζει. Να διευκολύνει την πρόσβαση προς τα σχολεία με μεταφορικά μέσα, να ενθαρρύνει τους απογοητευμένους γονείς να γράψουν τα παιδιά τους στα σχολεία ακόμα και αν η διαμονή τους διαρκέσει λίγο, όπως επίσης και να δημιουργεί ένα αίσθημα ασφάλειας σε ανθρώπους που έχουν δεχθεί ρατσισμό και αποκλεισμό σε πολλαπλά επίπεδα. Αντίστοιχες ανάγκες προκύπτουν και για την πρόσβαση στο δημόσιο σύστημα υγείας και στις υπηρεσίες ασύλου και διεθνούς προστασίας. Επίσης, φαίνεται πως υπάρχει μεγάλη αδυναμία σχεδίου για την ίδια τη λειτουργία του κέντρου, όπου η διοίκησή του έχει ανατεθεί σε έναν πολύ μικρό αριθμό υπαλλήλων από την Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής του Υπουργείου

Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης, η οποία συντονίζει έναν μεγάλο αριθμό επί μέρους μη κυβερνητικών οργανώσεων.

Η κατάρρευση του κράτους Πρόνοιας και οι ιδιωτικοποιήσεις έχουν οδηγήσει σε κατάρρευση τις παραπάνω δημόσιες υπηρεσίες δημιουργώντας μεγάλο πρόβλημα ήδη στους μη προνομιούχους Έλληνες κατοίκους. Οι πρόσφυγες και μετανάστες που έχουν εισέλθει μαζικά στην Ελλάδα βρίσκονται αντιμέτωποι με ένα δημόσιο σύστημα το οποίο υπολειτουργεί. Παρόλα αυτά, η πολύ επιβαρυσμένη κατάσταση στην οποία βρίσκονται απαιτεί και ειδική κρατική μέριμνα και χρηματοδότηση για την κάλυψη των αναγκών τους.

Η αντιμετώπιση του κέντρου βασίζεται περισσότερο στη λογική της ανθρωπιστικής βοήθειας και στην εξασφάλιση των στοιχειωδών αναγκών επιβίωσης, οι οποίες όπως καταγγέλλεται και από τους ίδιους τους πρόσφυγες δεν καλύπτονται με επάρκεια, και δεν αντιμετωπίζεται αποτελεσματικά το ζήτημα της ένταξής τους στην κοινωνία και στη ζωή των πόλεων. Από την άλλη η δραστηριοποίηση των ίδιων, καθώς και αλληλέγγυων Ελλήνων, βοηθάει σημαντικά στην υπέρβαση φραγμών που εμποδίζουν την αξιοπρεπή διαβίωση και ένταξή τους.

Εικ.52, 53, 54, 55 Επίσκεψη στο κέντρο του Ελαιώνα 16_9_2016

Τα ερωτήματα που ανοίγουν είναι πολλά, όπως για το ποιοι εναλλακτικοί τρόποι στέγασης εντός του αστικού ιστού θα μπορούσαν να υπάρχουν για πρόσφυγες και μετανάστες; Με ποιο τρόπο θα μπορούσαν τα παιδιά να ενσωματωθούν στο δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα, όχι μόνο έχοντας θεσμική

κατοχύρωση αλλά και υποστήριξη στην πράξη; Με ποιο τρόπο θα μπορούσε η διαδικασία της κατανομής των προσφύγων στα κράτη να είναι δίκαιη, με σεβασμό στους ίδιους και στις επιλογές τους αλλά και με έναν τρόπο που να κατανέμει τα βάρη με δίκαιο τρόπο και ανάμεσα στα κράτη;

Απέναντι στα ερωτήματα που ανοίγουν θέτοντας το ζήτημα της συνύπαρξης στις σύγχρονες πόλεις, οι κινήσεις των συλλογικοτήτων προσφύγων αλλά και Ελλήνων δείχνουν με πολλαπλούς τρόπους αφενός πως η κυρίαρχη αφήγηση για τους τόπους διαμονής προσφύγων δεν είναι η μοναδική, αφετέρου συγκεκριμένες πρακτικές/ παραδείγματα υλοποίησης διαφορετικών αφηγήσεων, που μπορούν να αποτελούν οδηγό για ένα διαφορετικό σχέδιο δράσης.

8. Βιβλιογραφία

- Agier M.[2011 (2008)], **Managing the undesirables – Refugee camps and humanitarian government**, Cambridge: Polity Press
- Agier M.(2010), **Humanity as an Identity and Its Political Effects (A Note on Camps and Humanitarian Government)**, Humanity: An International Journal of Human Rights, Humanitarianism, and Development, Vol. 1, No. 1
- Bauman Z. (2008), **Ρευστοί καιροί. Η ζωή την εποχή της αβεβαιότητας**, Αθήνα: Μεταίχμιο
- Davis M.(2006), **Planet of Slums**, New York: Verso
- εισήγηση του ΟΡΣΑ(2012), **«Έγκριση του Προγράμματος Διπλής Ανάπλασης των περιοχών της Λεωφόρου Αλεξάνδρας και του Βοτανικού του Δήμου Αθηναίων»**, 2012
- Harvey D.(2000), **Spaces of hope**, Edinburgh: Edinburgh University Press
- Harvey D.(2005), **Spaces of Neoliberalization: Towards a Theory of Uneven Geographical Development**, Germany: Franz Steiner Verlag
- Harvey D. (2011α), **Το αίνιγμα του κεφαλαίου**, Αθήνα: Καστανιώτη
- Hobsbawm E.(2010), **Η εποχή των Άκρων**, Αθήνα: Θεμέλιο
- Lefebvre (1996), **Writings on Cities**, Oxford: Blackwell
- Μαυρίδου Μ.(2004), **Η «νέα πολεοδομία» ως κυρίαρχος λόγος και η ελληνική πόλη**, στο Οικονόμου, Σαρηγιάννης, Σερράος(επιμ.) Πόλη και Χώρος από τον 20^ο στον 21^ο αιώνα, Αθήνα: ΕΜΠ
- Massey, D. [2008 (2005)], **Για το Χώρο**, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- Τρουμπέτα Σ. επιστημονική επιμέλεια (2012), **Το προσφυγικό και μεταναστευτικό ζήτημα [Μονογραφία]: διαβάσεις και μελέτες συνόρων**, Αθήνα: Παπαζήση

Στοιχεία στο διαδίκτυο

- Αθήνα 984 (Μάρτιος 2014), **Ειδομένη: Ομάδα προσφύγων κατευθύνεται σε σημείο ουδέτερης ζώνης – Προσπαθούν να περάσουν ποτάμι με ορμητικά νερά** <http://www.athina984.gr/2016/03/14/idomeni-omada-prosfygon-katefthynete-se-simio-oudeteris-zonis/> τελευταία επίσκεψη 17.10.2016
- Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης και Επικοινωνίας, **Συνοπτική Κατάσταση Προσφυγικών Ροών 9-8-2016**, <http://media.gov.gr/index.php/%CF%85%CF%80%CE%B7%CF%81%CE%B5%CF%83%CE%B9%CE%B5%CF%83/%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%86%CF%85%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%B6%CE%AE%CF%84%CE%B7%CE%BC%CE%B1/%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%BF%CF%80%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%AC%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%B7-%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%86%CF%85%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD-%CF%81%CE%BF%CF%8E%CE%BD-09-08-2016> τελευταία επίσκεψη 25.8.2016
- Δεβελέγκος Δ.(2015), **Μετανάστες αντι διπλής ανάπλασης στον Ελαιώνα**, <http://www.capital.gr/story/3050563> τελευταία επίσκεψη 10.3.2016
- Dezeen.com (2015) **Refugee camps are the “cities of tomorrow” says humanitarian- aid expert** , <http://www.dezeen.com/2015/11/23/refugee-camps-cities-of-tomorrow-killian-kleinschmidt-interview-humanitarian-aid-expert/> τελευταία επίσκεψη 25.8.2016
- Donald et al (2014), **Austerity in the city: economic crisis and urban service decline?**, <http://cjres.oxfordjournals.org/> τελευταία επίσκεψη 13.10.2016
- Edwards A., (20 Ιουνίου 2016), **Global forced displacement hits record high**, <http://www.unhcr.org/en-us/news/latest/2016/6/5763b65a4/global-forced-displacement-hits-record-high.html> , τελευταία επίσκεψη 17.10.2016

- ΕΛΣΤΑΤ(2016), **Ανεργία Ιούλιος 2016**, <http://www.statistics.gr/> τελευταία επίσκεψη 19.10.2016
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2016), **Ευρωπαϊκή Αλληλεγγύη Ένα Σύστημα Μετεγκατάστασης Για Τους Πρόσφυγες**, http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/2_eu_solidarity_a_refugee_relocation_system_el.pdf τελευταία επίσκεψη 19.10.2016
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο(2016), **Διαχείριση των εξωτερικών συνόρων**, http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuld=FTU_5.12.4.html τελευταία επ
- Executive committee of the high commissioner's programme (2004), **Protracted refugee situations**, <http://www.unhcr.org/40c982172.pdf> τελευταία επίσκεψη 3.10.2016
- Harvey D. (2011b), **David Harvey: Το δικαίωμα στην πόλη**, <https://kompreser.espivblogs.net/2011/04/02/dikaioma-stin-poli-david-harvey/> , τελευταία επίσκεψη 7.10.2016
- Harvey D.(2011c) Συνέντευξη στο περιοδικό γεωγραφίες, **Οικονομική κρίση και αστικοποίηση: Συνέντευξη με το γεωγράφο Ντέιβιντ Χάρβευ**, <http://geographies.gr/?p=163> τελευταία επίσκεψη 10.10.2016
- Καραμαγκάλης Γ.(2016), **Το προσφυγικό πρόβλημα το 2015**, <http://www.dianeosis.org/2016/02/to-profil-twn-prosfygikwn-rown-prostin-ellada-to-2015/> τελευταία επίσκεψη 23.9.2016
- Κάτσικας Χρ. (2016), **Κάθε παιδί έχει δικαίωμα στην εκπαίδευση με ίσους όρους**, <https://www.efsyn.gr/arthro/kathe-paidi-ehei-dikaioma-stin-ekpaideysi-me-isoys-oroy> τελευταία επίσκεψη 29.9.2016
- Μαραγκίδου Μ. (2016), **Ακολουθήσαμε παιδιά πρόσφυγες την πρώτη ημέρα στο σχολείο**, <http://www.vice.com/gr/read/katalipsi-sxoleio-prosfyges-city-plaza> τελευταία επίσκεψη 29.9.2016
- Michael Collyer and Russell King (2016), **Narrating Europe's Migration and Refugee 'Crisis'**, <https://hugeog.com/narrating-europes-migration-and-refugee-crisis/> τελευταία επίσκεψη 25.8.2016
- newpost (Μαρτιος, 2016), **Ψάχνουν εναλλακτικές διαδρομές οι πρόσφυγες – Έκτακτα μέτρα από την Κομισιόν**,

<http://newpost.gr/kosmos/521197/kleista-synora-me-to-blemma-strammeno-se-enallaktikes-prosfygikes-odoys>, τελευταία επίσκεψη 17.10.2016

- Πρωτοβουλία Αλληλεγγύης στους Οικονομικούς και Πολιτικούς Πρόσφυγες (2016), **Χώρος Στέγασης Προσφύγων City Plaza**, <http://solidarity2refugees.gr/choros-stegasis-prosfygon-city-plaza/> τελευταία επίσκεψη 21.10.2016
- Σύλλογος Εκπαιδευτικών «ο Περικλής» (2016), **ΔΟΕ: Να ανοίξει το δημόσιο σχολείο για τα προσφυγόπουλα**, <http://www.syllogosperiklis.gr/%CE%B4-%CE%BF-%CE%B5-%CE%BD%CE%B1-%CE%B1%CE%BD%CE%BF%CE%AF%CE%BE%CE%B5%CE%B9-%CF%84%CE%BF-%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CF%8C%CF%83%CE%B9%CE%BF-%CF%83%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%B5%CE%AF%CE%BF-%CE%B3%CE%B9%CE%B1/> τελευταία επίσκεψη 29.9.2016
- Συντονισμός για το προσφυγικό/μεταναστευτικό(4.10.2016), **Οδικός χάρτης ενεργειών για την ένταξη των προσφυγόπουλων στα σχολεία μαζί με όλα τα παιδιά**, http://syprone.blogspot.gr/2016/10/blog-post_24.html#more τελευταία επίσκεψη 21.10.2016
- Tvxs.gr (16.8.2015), **Μεταφέρθηκαν στον Ελαιώνα οι πρόσφυγες του Πεδίου του Άρεως**, <http://tvxs.gr/news/ellada/metaferthikan-ston-elaiona-oi-metanastes-apo-pedion-toy-areos> , τελευταία επίσκεψη 25.8.2016
- Tvxs.gr (2016) **Τα εννέα σημεία της συμφωνίας ΕΕ – Τουρκίας για το προσφυγικό**, <http://tvxs.gr/news/eyropi-eop/ta-9-simeia-tis-symfonias-ee-toyrkias-gia-prosfygiko> τελευταία επίσκεψη 26.9.2016
- United Nations (1996), **The Habitat Agenda**, <http://www.un-documents.net/hab-ag.htm> τελευταία επίσκεψη 13.10.2016
- UNHCR (2007), **Handbook of emergencies, third edition**, http://www.ifrc.org/PageFiles/95884/D.01.03.%20Handbook%20for%20Emergencies_UNHCR.pdf τελευταία επίσκεψη 27.9.2016
- UNHCR (2015), **Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες: Επτά παράγοντες πίσω από τη μετακίνηση των Σύρων προσφύγων προς την**

Ευρώπη,

<http://www.unhcr.gr/nea/artikel/cee62eadb22d1a47dda45b5a49f9bd a7/ypati-armosteia-oie.html> τελευταία επίσκεψη 23.9.2016

- UNHCR (Ιούνιος, 2016α), **1 στους 113 ανθρώπους αναγκάζεται να ξεριζωθεί: ο υψηλότερος αριθμός εκτοπισμού που έχει σημειωθεί ποτέ**, <http://www.unhcr.gr/nea/deltia-tyroy/artikel/fd85974e85e0456d110a68fa33efd983/1-stoys-113-anthropoys.html> τελευταία επίσκεψη 23.9.2016
- UNHCR (Ιούνιος, 2016β), **ΕΛΛΑΔΑ: ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΓΙΑ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΑΡΟΧΗΣ ΣΤΕΓΑΣΗΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΜΕΤΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ**, <https://data.unhcr.org/mediterranean/download.php?id=1754> τελευταία επίσκεψη 13.10.2016
- UNHCR (2016), **GLOBAL TRENDS Forced displacement in 2015**, <http://www.unhcr.org/en-us/statistics/unhcrstats/576408cd7/unhcr-global-trends-2015.html> τελευταία επίσκεψη 23.9.2016
- UNHCR (2016), **Figures at a glance**, <http://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html> τελευταία επίσκεψη 23.9.2016
- UNHCR (Σεπτέμβριος, 2016), **Οι αφίξεις στη Μεσόγειο έφτασαν τις 300.000 φέτος: η Υ.Α. καλεί για νόμιμες οδούς και επιτάχυνση της μετεγκατάστασης**, <http://www.unhcr.gr/nea/deltia-tyroy/artikel/6f1d13817e3e4de11aa4a872f576c6d8/oi-afixeis-sti-meso-1.html> τελευταία επίσκεψη 23.0.2016
- UNHCR, **Refugees/Migrants Emergency Response – Mediterranean**, <http://data.unhcr.org/mediterranean/country.php?id=83> τελευταία επίσκεψη 23.9.2016
- Vasudevan A., McFarlane C., Jeffrey A. (2011), **Επανεξετάζοντας τις Περιφράξεις: Χώρος, Υποκειμενικότητα και Κοινά**, <http://www.rebelnet.gr/articles/view/rethinking-enclosure-space-subjectivity-and-the-commons> τελευταία επίσκεψη 10.10.2016
- VOX (2015), **Europe's refugee crisis, explained**, <http://www.vox.com/2015/9/5/9265501/refugee-crisis-europe-syria> τελευταία επίσκεψη 23.9.2016
- Υπουργείο Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης, **Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής**,

<http://firstreception.gov.gr/content.php?lang=gr&id=12&pid=2>

τελευταία επίσκεψη 10.3.2016

- Φώσκολος Γ.(2015), **Μετακομίζουν στον Ελαιώνα οι μετανάστες**, http://www.ethnos.gr/koinonia/arthro/metakomizoun_ston_elaiona_oi_metanastes-64229195/ τελευταία επίσκεψη 3.10.2016